

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки

Шипунов Геннадій Володимирович

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

“Історія України”

для студентів першого року навчання спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (денна форма навчання)

Львів 2022

Затверджено на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки
Протокол №12 від 28. 06. 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни.....	3
2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни.....	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни	6
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни.....	7
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни	8
6. Теми та зміст семінарських/практичних занять навчальної дисципліни. Література	35
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни.....	40
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів.....	41
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	42
10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену).....	43

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	<u>Галузь знань</u> 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна
	<u>Спеціальність</u> 052 «Політологія»	
Модулів – 1		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 1		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 90		1-й
		<i>Лекції</i>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2,625	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		16 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		42 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: іспит</i>		

2. Мета та завдання, компетентності та результати навчальної дисципліни навчальної дисципліни

Дисципліна „Історія України” є нормативним курсом зі спеціальності 052 “Політологія” для освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається в I семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою, ECTS).

Вона покликана забезпечити ґрунтовні знання з політичної історії України. Особлива увага при вивченні курсу “Історія України” приділяється формуванню аналітичних навичок, вмінню доцільно використовувати отриманні знання для вирішення теоретичних та прикладних проблем.

Мета нормативної навчальної дисципліни „Історія України” – формування у майбутніх бакалаврів політології системного погляду на основні етапи та тенденції розвитку політичної історії України, закономірності становлення української державності від стародавніх часів до сучасності. На цій основі сформувані у майбутніх політологів відчуття причетності до тисячолітньої історії українського народу, розвинути у них патріотичні, державницькі та морально-етичні переконання.

Крім того, курс спрямований на отримання студентами теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть їм змогу адекватно і ефективно використовувати одержані навички у майбутній професійній діяльності.

Завдання курсу:

- визначити та дослідити у політико-історичному контексті основні етапи становлення української держави від стародавніх часів до сучасності;
- встановити історичні спроби українського народу утворити свою державу та проаналізувати причини невдач;
- відстежити загальноісторичні тенденції виникнення та становлення української нації;
- визначити основні історичні фактори, які вплинули на формування та зумовили особливості ментальності українського народу.

За результатами успішного засвоєння курсу студент повинен:

- **знати:**
 - основні періоди історії України;
 - особливості кожного з історичних періодів, їхні спільні та відмінні риси, а також значення з точки зору українського державо- та націотворення.
- **вміти:**
 - аналізувати історію України як історію окремого народу та його держави, так і в контексті загальноєвропейської та світової історії;
 - здійснювати періодизацію української історії та компаративний аналіз різних епох;
 - екстраполювати окремі історичні події на сучасний історико-політичний процес;
 - прогнозувати можливі варіанти майбутнього суспільно-політичного розвитку України.

Крім того, в результаті успішного завершення курсу студент набуде:

- **загальних компетентностей:**

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- **спеціальних компетентностей:**

- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

Програмні результати навчання:

- вміти критично мислити у сфері професійної діяльності;
- знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності;
- вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Історія України – наука і навчальний курс.	5	2	-	-	-	3
Тема 2. Найдавніші цивілізації та перші державні об'єднання на теренах України.	6	2	2	-	-	2
Тема 3. Україна-Русь у часи становлення та розквіту централізованої князівської влади (кін. IX – перша пол. XI ст.).	7	2	2	-	-	3
Тема 4. Доба політичної роздробленості України-Русі.	7	2	2	-	-	3
Тема 5. Галицько-Волинське князівство як центр суспільно-політичного та економічного життя.	7	2	2	-	-	3
Тема 6. Українські землі в складі Великого князівства Литовського (XIV-XVI ст.).	7	2	2	-	-	3
Тема 7. Українські землі в складі королівства Польського та Речі Посполитої.	6	2	2	-	-	2
Тема 8. Національно-визвольна боротьба українського народу під проводом Б.Хмельницького (1648-1657 рр.).	7	2	2	-	-	3
Тема 9. Період “Руїни” та доба І. Мазепи.	7	2	2	-	-	3
Тема 10. Українські землі у складі Російської та Польської держави (1708 р. – кін. XVIII ст.).	5	2	-	-	-	3
Тема 11. Українські землі під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у XIX ст.	4	2	-	-	-	2
Тема 12. Україна на початку XX ст.	4	2	-	-	-	2
Тема 13. Україна в Добу національно-визвольних змагань (1917-1921 рр.).	4	2	-	-	-	2
Тема 14. Україна в період між двома світовими війнами (1921-1939 рр.).	4	2	-	-	-	2
Тема 15. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).	4	2	-	-	-	2
Тема 16. Україна в другій половині XX ст.	6	2	-	-	-	4
Разом – Змістовний модуль 1	90	32	16	-	-	42
РАЗОМ	90	32	16	-	-	42

4. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної нації XIX-XX століття. – К., 2019. 656 с.
4. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
6. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
7. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
8. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.

Додаткова література:

1. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. – К., 1996.
2. Галицько-Волинська держава - правонаступниця Київської Русі // Андрухів І. Історія України та рідного краю / І. Андрухів. - Івано-Франківськ, 2002.
3. Галицько-Волинська держава XII-XIV ст. : зб. наук. праць. У 2-х кн. Кн.1 / упоряд. О. Кучерук. - Л. : Світ, 2002.
4. Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-річчя створення історичного факультету): колективна монографія / за редакцією Леоніда Зашкільняка та Павла Серженги. – Л.: ПАІС, 2015. 412 с.
5. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / Пер. з фр. Ю. Назаренко. – К.: Томіріс, 1993. 224 с.
6. Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна – Росія – Польща / Пер. з англ. Г. Касьянова, М. Климчука, М. Рябчука, Я. Стріхи, Д. Матіяш та Х. Чушаак. – К., 2016. 552 с.

Інтернет-джерела:

1. <http://litopys.org.ua/>
2. <http://history.org.ua/uk>
3. <https://archives.gov.ua/ua/>
4. <http://www.cossackdom.com/indexu.html>
5. <http://cdvr.org.ua/>

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Історія України – наука і навчальний курс.

Предмет і завдання курсу. Історія України як історія окремого народу і його держави та в контексті світової історії. Її періодизація. Труднощі на шляху вивчення вітчизняної історії., їх об'єктивний і суб'єктивний характер. «Темні плями» в історії України і потреба їхнього всебічного висвітлення.

Традиція дослідження і викладання історії України у Львівському університеті. Кафедра історії України філософського факультету – перша в історії України офіційно затверджена кафедра з вивчення вітчизняної історії. Діяльність М. Грушевського, його попередників та наступників. Львівська школа істориків.

Структура курсу і методика його викладання. Значення курсу для фахової підготовки майбутніх політологів, виховання в них почуття патріотизму. Міжпредметні зв'язки у вивченні історії України. Форми і методи проведення занять. Рекомендована література загального характеру, підручники, довідники.

Джерела для вивчення стародавньої історії України. Матеріали археологічних розкопок. Праці Геродота, Гесіода, Корнелія Непота, Плінія, Таціта, Птоломея. Роботи Йордана, П.Кесарійського, М. Страгета, Джейхані, Мохамеда Бен Істона, Ібн-Даста, Ібн-Хордадбека та «Псевдо Захарія». «Велесова книга». Дослідження українських і зарубіжних археологів та істориків.

Княжий період. Літописні зведення і літописи. Берестянські грамоти і графіті. «Руська правда». «Поученіє» В.Мономаха. «Слово про закон і благодать». «Слово о полку Ігоревім». Інші вітчизняні пам'ятки. Билини. Дані патріарха Фотія, М. Пафлагонського, К. Багрянородного, Л. Диякона, С. Логофета, Аль-Масуді, Ібн-Хаукала. Хроніки М. Галла, К.Празького, Аноніма, Л.Кремонського. Бертинські аннали та інші західноєвропейські хроніки. Скандинавські та ісландські саги. Дані археологічних досліджень. Історіографія періоду.

Литовсько-польська доба. Супрасльський, Баркулабівський, Густинський, Межигірський, Добромільський, Львівський, Хмельницький, Авраамки, Биховця літописи. Хроніки Я. Длугоша, М. Стрийковського, Й. Більського. Щоденники і мемуари західноєвропейських та східних авторів. Історіографія доби.

Козацько-гетьманська держава. Літописи Самовидця, С. Величка, Г. Грабянки. «Краткое описание Малоросии», «Повесть о том, что случилось на Украине». «Летописец в русских и польских сторонах». «Краткое описание» П.Симоновського. «Собрание историческое» С.Лукомського. «Описание о Малой Руси» Г. Покаса. «Летописное повествование» О. Рігельмана. «Записки о Малоросии» Я. Марковича. Щоденники М. Ханенка, Я. Марковича, П.Апостола, П.Орлика. Документи українських, польських, російських, турецьких, шведських держустанов. Діаріуші. Документація магістратів, судові справи. Офіційне та приватне листування. Преса. «Історія Русів» - найважливіша пам'ятка української політичної думки кінця XVIII ст.

– початку ХІХ ст. Красне письменство, народні думки і пісні. Щоденники і мемуари, листування західноєвропейських і східних авторів. Історіографія доби.

Джерельна база і розвиток історичної науки в Україні кінця ХVІІІ ст. – початку ХХ ст. Класифікація джерел та їхня загальна характеристика. Специфіка офіційного діловодства в Російській та Австро-Угорській імперіях. Історичні дослідження М. Берлінського, Є.Балховітінова, М.Закревського, Г.Квітки, Г.Данилевського, М.Максимовича, О.Бодянського. Перші спроби наукового узагальнення історії України – Д.Бантиш-Каменський, О.Мартос, М.Маркевич, А.Скальковський. М.Костомаров і зародження народницького напрямку в українській історіографії. Історичні праці П.Куліша. В.Антонович, його учні і послідовники – Д.Багалій, І.Линниченко, О.Андріяшев, П.Голубовський, М.Довнар-Запольський, В.Ляскоронський, М. і О.Грушевські. Роботи Ф.Вовка, Д.Яворницького, І.Попка, Ф.Щербини і П.Короленка з історії козацтва. Історичні погляди М.Драгоманова. О.Лазаревський.

Діяльність «Общества истории древностей», «Временной комиссии для разбора древних актов», «Исторического общества Нестора-летописца», «Харьковского историко-филологического общества», «Українського наукового товариства» та губернських комісій. «Киевская старина» і «Україна». Їхні співробітники. Дослідження О.Левицького, І. Каманіна, М.Біляшівського, М.Петрова, В.Перетца, Л.Падалки, Ю.Сіцінського, В.Біднова, М.Слабченка, П.Клепатського. Узагальнюючі праці з історії України О.Єфименко і М.Аркаса.

Зародження державного напрямку в українській історіографії. Ф.Уманець. перші наукові публікації В.Липинського і Д.Дорошенка.

Зародження історичної науки в Західній Україні. Д.Зубрицький, А.Петрушевич, Ю.Целевич, В.Ільницький, О.Партицький, К.Заклинський, А.Добрянський. О.Барвінський і «Руська історична бібліотека». М.Грушевський і «Історія України-Руси». «Записки НТШ» і «Джерела до історії України-Руси». Львівська школа істориків. І.Крип'якевич, І.Джиджора, С.Томашівський, М.Кордуба, І.Кревецький, Б.Барвінський, О.Терлецький, В.Герасимчук. Суперечності між державницьким і народницьким напрямками в західноукраїнській історичній науці.

Здобутки і втрати української історичної науки в ХХ ст.

а) Розквіт і криза історичної науки в радянській Україні 20-30-х років. Діяльність М.Грушевського на чолі історичних установ ВУАН. Часописи «Україна». «За сто літ», «Український архів», «Первісне громадянство». Роботи О.Гермайзе, О.Грушевського, В.Данилевича, В.Щербини, К.Лазаревської, С.Шамрая, В.Юркевича, М.Ткаченка. Наукова продукція «кафедри Багалія». Публікації членів «Комісії для вивчення історії українського права». Наукова діяльність М.Слабченка, О.Оглобліна, Н.Полонської-Василенко, О. Рябініна-Скляревського, Д.Яворницького, В.Пархоменка, П.Клепатського, М.Петровського, В.Отамановського, Є.Сіцінського. М.Яворський. Роботи з історії ВКП(б) і КП(б)У.

Репресії 30-х рр. і примусове впровадження в історичну науку марксистсько-ленінської методології. Історія України і концепції «старшого брата», «спільного історичного минулого» та «вікової дружби братніх слов'янських народів».

б) Розвиток історичної науки в Західній Україні та на еміграції в 20-30-х роках. НТШ і діяльність І.Крип'якевича, О.Терлецького, Т.Коструби, М.Чубатого,

В.Герасимчука. «Записки НТШ», «Записки ЧСВВ», «Богослов», Історико-видавнича діяльність УВУ та Музею визвольної боротьби (Прага), УНІ (Берлін), УНІ та Українського воєнно-історичного товариства (Варшава). Фундаментальні дослідження Д.Дорошенка, С.Томашівського, В.Липинського. Історичні праці О.Шульгіна, І. Борщака, В.Біднова, С.Наріжного, А.Яковліва, Р.Лашенка, М.Антоновича, Д.Оляничина, Б.Крупницького, С.Шелухіна, О.Доценка, О.Лотоцького, А.Крезуба, Мемуари учасників доби визвольних змагань 1917-1921рр. «Табір», «За державність» та інші періодичні військово-історичні видання. Історична тематика на сторінках українських емігрантських видань. Історичні календарі-альманахи, їхній зміст і автори.

в) Історична наука в УРСР, на еміграції та в діаспорі післявоєнного періоду. Повне підпорядкування історії України історії «единой и неделимой» в УРСР. Тенденційний характер «Історії УРСР»(в 2т.) та інших публікацій українських радянських істориків. Роботи О.Касименка, В.Дядиченка, Ф.Лося, В.Голобуцького, М.Котляра, П.Толочка. Дослідження Ф.Шевченка, О.Апанович, О.Компан, М.Брайчевського, С.Кульчицького. Розвиток історичної науки в західних областях УРСР. «Український історичний журнал» та «Архіви України». Публікації збірників архівних документів. Роботи з історії КПРС і КПУ. Довідкова та енциклопедична література з історії України.

Нова хвиля українських істориків-емігрантів. О.Оглоблін, І.Витанович, М.Андрусак, В.Дубровський, Л.Окіншевич, І.Назарко, Н.Полонська-Василенко, Й.Скрутень. Історико-видавнича діяльність УВУ та УВАН: «Український історик» і «Записки ЧСВВ». Українське минуле на сторінках українських емігрантських та діаспорних періодичних видань. Інститут українознавства Гарвардського університету – важливий центр історичних студій в США. Енциклопедична література.

г) Історична наука в Україні на сучасному етапі. Стан та перспективи розвитку історичної науки в Україні після здобуття нею державної незалежності. «Темні плями» в історії України та необхідність їхнього висвітлення.

Тема 2. Найдавніші цивілізації та перші державні об'єднання на теренах України.

Палеоліт. *Ранній палеоліт* (200 000 – 100 000 рр. до Р.Х.). Стоянки – Киїк-Коба(Крим), Амвросіївка (Приазов'я), Круглик (Подніпров'я). Збиральництво. *Середній палеоліт* (100 000 – 40 000 рр. до Р.Х.). Стоянки – Киїк-Коба, Старосілля (Крим), Кодак (Подніпров'я), Молодове I (Подністров'я). Полювання і збиральництво. *Пізній палеоліт* (40 000-10 000 рр. до Р.Х.). Стоянки - Молодове V (Подністров'я), Радомишль (р-н р.Тетерев), Мізин, Пушкарі, Чулатів (р-н р. Десни), Кирилівка (Київ), Гінці (Полтавщина). Відкриття способу штучного добування вогню. Перехід від первісного стада до родоплемінного ладу. Матріархат.

Мезоліт (10 000 – 7 000 рр. до Р.Х.). Стоянки-Мурзак-Коба, Заміль-Коба (Крим), Гребеники (Подністров'я), Журавська (Чернігівщина). Рибальство, мисливство, приручення собаки.

Неоліт (6 000 – 3 000 рр. до Р.Х.). Стоянки - Савранська (Одещина), Торська (Тернопільщина). Перехід від збиральництва, рибальства і мисливства до землеробства і скотарства. Винайдення керамічного посуду і ткацтва.

Енеоліт (4 000 – 3 000 рр. до Р.Х.). Пам'ятки трипільської культури – Маріупольський могильник, Кам'яна могила біля Мелітополя, Лука Врублівецька і Зенківці (Подністров'я), Трипілля, Червоний хутір, урочище Коломийщина (Київщина), Щипинці (Буковина). Розвиток гончарства, землеробства, садівництва. Тваринництво. Поява виробів з міді. Релігійні вірування. Перехід від матриархату до патріархату.

Епоха бронзи (3 000 рр. до Р.Х. – поч. 1 тис. п. Р.Х.). Суспільні поділи праці: причини, суть, наслідки. Племена ямної, катакомбної та шнурової кераміки культур. Поява виробів із заліза. Криза первіснообщинного ладу і початки соціальної диференціації суспільства.

Найдавніші народи та державні об'єднання на терені України. Кіммерійці (1500 -700 рр. до Р.Х.) Їхнє життя, діяльність, війни з Урарту, Ассирією, Лідією. Таври (XIX – III ст. до Р.Х.). Заняття скотарством, землеробством, рибальством. Соціальна диференціація. Війни з сусідами. Скіфи (VII-III ст. до Р.Х.). Їхнє життя, діяльність, війни з кіммерійцями, таврами, персами, Македонією, гетами. Мала Скіфія і Неаполь Скіфський, Скіфські кургани. Сармати (III ст. до Р.Х. – III ст. п. Р.Х.). Їхнє життя і діяльність. Війни зі скіфами, Римом, гетами, гунами.

Грецькі міста-колонії Північного Причорномор'я (VII- III ст. до Р.Х.).

Причини їх заснування, господарське і політичне життя. Стосунки з сусідніми народами. Культура.

Держава готів у Північному Причорномор'ї (III – IV ст.) Війни з гунами, сарматами і антами. Прийняття християнства.

Першопочатки українознавства. Питання «прабатьківщини» слов'ян. Їх розселення та міграції.

Виокремлення східних слов'ян з загальнослов'янського середовища. Схема «діди – батьки – діти» і проблема генези та ідентифікації української та інших східнослов'янських народностей. Племена Зарубинецької (III ст. до Р.Х.- II ст. п.Р.Х.) та Черняхівської (II – V ст.) культур. Їхні звичаї, вірування, побут.

Анти і антські племінні союзи (III – VII ст.) Їхні правителі. Війни з гетами, Візантією, аварами.

Розселення, побут, світогляд літописних східнослов'янських племен. Територіальна община. Розвиток приватної власності. Перші спроби державного творення в післяантський період (VII – VIII ст.).

Тема 3. Україна-Русь у часи становлення та розквіту централізованої князівської влади (кін. IX – перша пол. XI ст.).

Передумови виникнення України-Русі. Соціально-економічні, географічні, етнічні та політичні чинники об'єднання східнослов'янських племен. Відносини з хазарами. Дискусія про походження і співвідношення понять: слов'яни-русичі-українці. Варяги і норманська теорія. Її прибічники і противники.

Перші згадки про Київ: міфи і реальність. Перетворення Києва з політичного центру полянського союзу племен на державний центр східнослов'янських союзів. Аскольд і Дір. Перша спроба християнізації руських земель.

Виникнення держави Рюриковичів. Правління Олега (882-912). Наукова дискусія навколо його особи. Особливості внутрішньої політики. Військові походи. Угода з Візантією.

Князювання Ігоря (913-945). Розширення територіальних володінь України-Русі. Конфлікт з Візантією і угода 944 р. Особливості внутрішньої політики.

Княгиня Ольга (945-964). Дискусія навколо її походження. Придушення виступу древлян і впорядкування системи оподаткування в країні. Відвідання Константинополя і хрещення княгині. Спроба налагодження дипломатичних контактів з Центральною Європою.

Правління Святослава Завойовника (964-972). Дискусія стосовно його походження. Особисті риси характеру. Військові походи Святослава та неоднозначна оцінка їхніх наслідків.

Князювання Ярополка (972-979). Розширення зв'язків з Центральною Європою. Боротьба за владу.

Розквіт княжої України-Русі. Володимир Великий (980-1015). Походження. Боротьба за владу. Приєднання червенських городів, походи в Закарпаття, на ятвягів і волзьких болгар, війни з печенігами. Похід на Херсонес і прийняття християнства. Історичне значення цієї події. Налагодження зв'язків з Західною Європою. Особливості внутрішньої політики. Активізація процесу централізації влади. Розвиток ремесел і торгівлі. Містобудівництво. Образ Володимира Великого в народній творчості.

Визрівання внутрішньої опозиції проти князя Володимира в останні роки його правління. Боротьба за великокнязівський престол між його синами. Святополк (1015-1019). Його зв'язки з Болеславом Хоробрим і втрата Закарпаття та червенських городів.

Правління Ярослава Мудрого (1019-1054). Перемога над Ярополком і конфлікти з Мстиславом Тмутороканським і Судиславом Псковським. Повернення червенських городів і походи на ятвягів, Литву, мазовшан, чудь, фінів. Неоднозначне тлумачення його пропольської орієнтації. Остаточний розгром печенігів і початки конфліктів з половцями. Невдалий похід на Візантію. Зміцнення дипломатичних контактів з Центральною і Західною Європою.

Соціально-економічний розвиток країни. Бояри і дружинники. Холопи і смерди. «Руська правда».

Київська митрополія, Іларіон – перший українець-митрополит. Храмове будівництво. Київ як центр політичного, духовного, торгового і культурного життя країни.

Тема 4. Доба політичної роздробленості України-Русі.

Причини, суть та наслідки удільної роздробленості України-Русі. Політична недалекоглядність та трагічні наслідки запровадженої Ярославом Мудрим системи сеньйорату. Чергове переміщення торгових шляхів і перетворення «шляху із варяг у греки» в другорядний. Розвиток ремесел, торгівлі, містобудування і зростання економічної та політичної могутності, незалежності удільних князівств. Зміни в соціальній структурі населення. Продовження процесу формування української нації. Вплив загальноєвропейських процесів феодалної роздробленості і подальшої національної консолідації на етнополітичні процеси в Україні-Русі.

Князівські міжусобиці. Боротьба між Ізяславом (1054-1068, 1069-1073, 1077-1078), Всеславом (1068), Святославом II (1073-1076), Всеволодом (1077, 1078-1093) і Святополком-Михайлом (1093-1113) за великокнязівський престол. Негативні наслідки цієї боротьби. Проблема князів-ізгоїв і набіги половців. Заворушення міських низів 1068 і 1113 рр. Перший антисемітський погром в Україні. Пошуки князями-претендентами на князівський престол союзників за кордоном. Князівські з'їзди 1097, 1100 та 1113 рр. та їхні рішення.

Правління Володимира Мономаха (1113-1125) – остання спроба відновлення єдності України-Русі. «Устав» і «Поученіє дітям» В.Мономаха. Міжнародні зв'язки. Боротьба з внутрішньою опозицією і набігами половців.

Правління Мстислава-Гарольда (1125-1132), Ярополка II (1132-1139), В'ячеслава (1139), Всеволода (1139-1146), Ігоря II (1146), Ізяслава III (1146-1154), Юрія Довгорукого (1154-1157), Ростислава (1158-1167), Мстислава II (1167-1170), Святослава (1175-1194), Рюрика (1194-1215). Загострення протиріч між Києвом і Володимиро-Суздальським князівством. Пограбування Києва А.Боголюбським та його спільниками в 1169 р. і розгром військ Боголюбського українськими князями в 1173 р. Пограбування Києва Рюриком і його союзниками-половцями в 1203 р. Початки занепаду Києва.

Татаро-монгольське нашествя і його наслідки. Курултай на р. Онон і об'єднання монгольських племен під владою Чингіс-хана. Політична і військова організація монголів. Завоювання Китаю і початки військової експансії на Захід. Побойще на р. Калці (1223). Новий похід татаро-монголів на Русь. Здобуття Києва та інших східнослов'янських міст. Причини перемог монгольського війська і поразок удільних князівств. Особливості окупаційної політики татаро-монголів. Система надання ярликів і збору данини. Монголи і православна церква. Наслідки татаро-монгольського нашествия і дискусія науковців та політиків з цього приводу.

Тема 5. Галицько-Волинське князівство як центр суспільно-політичного та економічного життя.

Зростання ролі і значення удільних князівств. Їхнє господарське, політичне і культурне життя. Стосунки між собою, з іншими східнослов'янськими землями, сусідніми народами і державами.

Входження Галичини до складу України-Русі за Володимира Великого і перехід її в 1084 р. під юрисдикцією Ростиславовичів – Рюрика, Володарка та Василька. Правління Володимирка (1124-1153), Ярослава Осмомисла (1153-1187), Володимирка II (1187-1199). Боярська опозиція князівській владі. Іван та Ростислав Берладники. Розширення територіальних володінь Галицької землі. Боротьба з експансією польських та угорських феодалів, з територіальними претензіями київських князів. Розвиток міст. Ремесла. Торгівля сіллю. Перетворення Галицької землі в одну з головних ланок європейської торгівлі того часу.

Волинь в складі держави Володимира Великого і його наступників. Збройні конфлікти з литовцями. Дипломатичні і торговельні зв'язки з Польщею, Німеччиною, балканськими країнами. Ремесла і містобудування. Роман Мстиславович (1173-1205) і

його опора на міське населення як протидію боярству. Об'єднання Галицького і Володимиро-Волинського князівств.

Галицько-Волинське князівство. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики Романа Мстиславовича. Його загибель і її трагічні наслідки для краю. Боротьба між Романовичами, Ігоревичами та місцевими боярами за владу. Втручання в галицькі справи Польщі та Угорщини. Правління Данила Галицького (1205-1206, 1211-1213, 1228-1264) і Василька Романовича (1205-1270), Володимирка III (1206-1208, 1211), Володислава Кормильчича (1213), Коломана Угорського (1214-1219), Мстислава Удалого (1219-1228), Лева I (1264-1301), Юрія I (1301-1308), Андрія та Лева II (1308-1324), Юрія-Болеслава Тройденевича (1325-1340), Любарта-Дмитра (1340-1349). Стосунки з Західною Європою і папою римським. Боротьба з Золотою ордою, «татарськими людьми» і Болоховською землею. Боярська опозиція великокнязівській владі і її негативна роль в історії краю. Інші соціальні верстви галицького суспільства.

Розвиток ремесел і торгівлі. Містобудування. Заснування Львова і перетворення його в центр Галицької землі. Утворення Галицької митрополії (1301).

Галицька земля в останні роки її незалежності. Боротьба між Казимиром Великим і Людовіком Угорським за Галичину. Володислав Опольський (1372-1378). Причини загибелі Галицько-Волинського князівства. Значення і місце його в історії України.

Тема 6. Українські землі в складі Великого князівства Литовського (XIV-XVI ст.).

Утворення Литовської держави і розширення її територіальних володінь. Об'єднання литовських племен під владою князя Мендовга. Розширення меж Литовської держави за Гедиміна (1316-1341) і Ольгерда (1341-1377). Відносини з Золотою Ордою. Політика литовських князів на українських землях.

Україна – об'єкт територіальних суперечок Литви, Польщі, Московського князівства. Україна в політичних комбінаціях Вітовта (1382-1430) і його наступників. Втручання Вітовта в татарські справи і битва на р. Ворсклі (1399). Розпад Золотої Орди і здобуття Литвою виходу до Чорного моря. Боротьба з Московським князівством за Сіверщину. Питання української митрополії. Початки татарських (1480) і турецьких (1498) нападів на українські землі. Їхні причини і наслідки.

Поступове зближення Литви з Польщею і наслідки цього процесу для України. Кревська (1385) унія, її причини і результати. Проблема спільної протидії німецькій експансії і Грюнвальдська битва 1410 р. Поступове обмеження прав української аристократії в Литві і змова Михайла Глинського (1508). Наступ католицизму і різке погіршення становища української православної церкви. Люблінська унія 1569 р. і її наслідки для України.

Соціально-економічне і політичне становище українських земель. Соціально-економічний розвиток українських земель у XIV-XVI ст. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Міста і міське самоуправління. Поширення панщинно-фільваркового господарства. «Устава на волоки» (1528) і обмеження права переходу селян. Литовські статuti 1529, 1566 і 1588 рр. Категорії залежного селянства: тяглові, службові, чиншові. Форми соціального протесту селянських мас.

Політичний статус українських земель у складі Литовської держави. Об'єктивні передумови особливого статусу українських земель. Дискусія навколо поняття «Литовсько-українська держава». Скасування системи удільних князівств і запровадження посад намісників-старост. Великокняжа Рада і її склад. Відхід від системи народного військового ополчення і запровадження постійного «боярського» війська. Зростання ролі і значення шляхти. Поступове перетворення українських земель у рядові провінції Литовської держави.

Виникнення козацтва. Походження, час і причини появи козацтва. Його соціальний склад. Дискусія навколо поняття «козак». Перша згадка про українських козаків (1492). Перші козацькі ватажки: О.Дашкевич, П.Ланцкоронський, Б.Предвич, С.Полозович. Роль українських князів в організації військової сили козацтва. Д.Байда-Вишневецький і Січ на о. Хортиця. Структура Запорізької Січі. Перші сухопутні та морські походи козаків.

Тема 7. Українські землі в складі королівства Польського та Речі Посполитої.

Політичне становище українських земель у складі Польської держави. Об'єднання переважної більшості українських земель у складі Польщі та значення цього. Основні напрямки політичної діяльності польських властей на українських землях. Ліквідація решток колишнього особливого статусу українських земель у складі Литовського князівства і втягнення їх в орбіту політичної діяльності Польської держави. Масова денаціоналізація української знаті і зростання ролі та значення дрібної шляхти, міщанства, козацтва.

Соціально-економічне становище українських земель. Колонізація південноукраїнських земель, її хід та наслідки. Проблема «культуртрегерської ролі» Польщі в освоєнні «Дикого степу». Друге видання кріпосного права і розвиток панщинно-фільваркового господарства. Категорії феодально-залежного селянства. Єврейське питання, його суть.

Ремесла і промисли. Цехи і поява підприємств мануфактурного типу. Торгівля. Міста і міське самоуправління. Київ. Львів.

Козацтво – провідна суспільно-політична сила в Україні кінця XVI- поч. XVII ст. Зростання ролі і значення козацтва. Козацькі походи в Крим, Молдавію, Московське царство, на турецьке узбережжя. І Підкова. С.Баторій і спроба реформування козацтва. Низове (запорізьке) і городове (реєстрове) козацтво. Спроба залучення запорожців до протитурецьких союзів. С.Кішка і похід в Лівонію (1600).

Причини, хід, рушійні сили та значення козацько-селянських повстань к. XVI - поч. XVII ст. Виступи К.Косинського (1591-1593) і С.Наливайка (1594-1596). Морські та сухопутні походи козацтва під проводом П.Конашевича-Сагайдачного. Козаки в боях під Цецорою (1620) і Хотином (1621). О.Голуб (1622-1623) і М.Дорошенко (1623-1628). Куруківська угода 1625 р. та її умови. Повстання Т.Федоровича (1629), І.Сулими (1635), Павлюка і Гуні (1637), Я.Острянина (1638). Умови ординації 1638 р. «Золоте десятиліття» польської шляхти (1638-1648) – затишшя перед бурею.

Духовне і культурне життя. Розвиток книгодрукування в Україні і дискусія навколо постаті І.Федорова. Братства і братські школи. Наступ католицизму на українські землі і криза православ'я. І.Вишенський. Причини, суть та наслідки Берестейської унії (1596).

Полемічна література і її представники. Острозька і Києво-Могилянська академії. Відновлення значення Києва як політичного і духовного центру українського народу. Народна творчість.

Тема 8. Національно-визвольна боротьба українського народу під проводом Б.Хмельницького (1648-1657 рр.).

Початок і триумф визвольних змагань. Б.Хмельницький – його походження, місце і час народження, освіта, ранній період життя і діяльності. Конфлікт з Чаплинським і втеча на Січ. Посольство до Іслам Гірея і угода з Кримом. Її умови та значення.

Причини, характер, рушійні сили та завдання визвольних змагань українського народу. Перемоги під Жовтими Водами і Корсунем. Визволення Лівобережжя і боротьба за Правобережну Україну. Соратники Хмельницького. Дві долі - М.Кривоніс і Я.Вишневецький. Битва під Пилявцями і похід на Львів та Замостя (1648). Західна Україна в планах Б.Хмельницького. С.Височан.

Повернення до Києва. Переговори з послами Яна Казимира. Відновлення воєнних дій і облога Збаража. Зборівський мир та його умови (1649)

Козацька держава Б.Хмельницького. Ліквідація старих структур державної влади і організація нових. Територіальний і адміністративно-військовий поділ України. Центральні і місцеві органи влади. Господарська і фінансова політика. Судівництво. Збройні сили. Релігійне питання. Налагодження дипломатичної служби. Стосунки з сусідніми державами. Соціальна структура українського суспільства та зміни в ній. Єврейське питання.

Від Берестечка до Переяслава. Молдавський похід 1650 р. та його наслідки. Наступ польських військ на Поділля. Контрнаступ українського війська і його розгром під Берестечком. Білоцерківський мир та його умови (1651). Перемога під Батогом 1652 р. Набуття війною затяжного характеру. «Вінець і кінець» Т. Хмельницького. Події під Жванцем 1652 р.

Україно-польські відносини і союз Б.Хмельницького з Москвою. Позиція Росії в українському питанні 1648-1653 рр. Рішення Земських соборів 1651 і 1653 рр. Переяславська рада і «Березневі статті» 1654 р. «Плюси» і «мінуси» угоди з Москвою. Її оцінка істориками та правознавцями.

Україна на завершальному етапі Хмельниччини. Відновлення війни з Польщею та Кримом. Похід польських військ на Брацлавщину і оборона Буші (1654). Різня на Дрижополі і татарські набіги. Спільний похід українського і російського війська на Львів. Угода Б.Хмельницького з татарами під Озірною. Заняття Білорусії і перші дипломатичні конфлікти з Москвою (1655). Віленський мир 1656 р. і загострення україно-російських протиріч. Переговори Б.Хмельницького з Швецією і Семиграддям. Невдала військова експедиція А.Ждановича 1657 р. Смерть Б.Хмельницького та її трагічні наслідки для подальшої історії України. Загальна характеристика особи Б.Хмельницького і його доби.

Тема 9. Період “Руїни” та доба І. Мазепи.

Гетьманування І. Виговського. Соціально-економічне і політичне становище України після смерті Б.Хмельницького. Перше гетьманування Ю.Хмельницького (1657). Особливості внутрішньої та зовнішньої політики І. Виговського (1657-1659). Стосунки з Москвою і Варшавою. Бунт М.Пушкаря і Д.Барабаша. Ю.Немирич і умови Гадяцького трактату 1659р. Конотопська битва, її хід та наслідки. Виступи І.Безпалого та І.Сірка проти політики І.Виговського. Козацькі ради в Германівці та Узині і зречення І.Виговського. Останні роки його життя і діяльності.

Друге гетьманування Ю.Хмельницького (1659-1663). Жердинівські та Переяславські статті, їхній зміст і значення. Свавільля російських чиновників на Україні та ріст народного невдоволення політикою Москви. Чуднівський 1660р. погром Шереметьєва і умови Слободищенського трактату з Польщею. Поразка російських військ під Бужином 1661 р. Фактичний розкол України на Лівобережну і Правобережну. Друге зречення Ю.Хмельницького.

Правобережжя в добу Руїни. Гетьманування П.Тетері-Мрожковського (1663-1665). Похід Яна-Казимира 1664 р. і анти польське повстання 1665 р. Загибель І.Богуна. Втеча П.Тетері і обрання гетьманом С.Опари (1665). «Сонце Руїни» - П.Дорошенко (1665-1676). Боротьба з претендентами на гетьманську булаву – Дрозденком, П.Суховієм, М.Ханенком. Митрополит Й.Тукальський. Розгром польського війська під Брацлавом (1666) і похід П.Дорошенка в Галичину 1667 р. Похід на Лівобережжя 1668 р. і тимчасове об'єднання українських земель. Визнання протекторату Туреччини над Україною (1669). Перемога під Батогом і другий похід у Галичину (1672). Буцацька угода і її наслідки для України. Турецька окупація Правобережжя і масове обезлюднення цих земель. Різке погіршення становища П.Дорошенка і його капітуляція перед І.Самойловичем. Останні роки життя і смерть.

«Князь Сарматії» Ю.Хмельницький (1677-1681). Чигиринські походи 1677 і 1678 рр. Бахчисарайське перемир'я 1681 р. і його наслідки. Правління І.Дукита та гетьманування С.Куницького (1683) і А. Могили (1684). Універсал Я. Собеського про відродження козацтва на Правобережжі (1684). Діяльність козацьких полковників Іскри, Абазина, Самуся, Палія.

Лівобережжя в добу Руїни. Глухівські статті 1669 р., їхні основні положення. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики Д.Многogrішного (1669-1672). Конотопські статті 1672 р. і обрання гетьманом І.Самойловича (1672-1687). Особливості внутрішньої та зовнішньої політики нового гетьмана. Відродження економічного та культурного життя на Лівобережжі.

Переорієнтація напрямків товарних потоків у внутрішній та зовнішній торгівлі. Адміністративно-політичний устрій Лівобережжя і Слобожанщини. Скасування автономії української православної церкви (1685). «Вічний мир» (1686) і формування анти турецької коаліції. Перший Кримський похід В.Голіцина 1687р. і арешт І.Самойловича.

Доба І.Мазепи (1687-1709) і П.Орлик. Коломацькі статті і обмеження політичної автономії України. І.Мазепа як людина і політичний діяч. Другий Кримський похід 1689 р. і його наслідки. Соціальна політика І.Мазепи і зміцнення влади козацької старшини. Зростання авторитету церкви. Розвиток освіти і культури. Храмове

будівництво. Стосунки з Запорізькою Січчю. Виступ П.Іваненка (Петрика) і його універсали (1692-1695). Україна на початковому етапі Північної війни. Мазепа і Правобережна Україна. Конфлікт з С.Палієм. Налагодження таємної дипломатії. Зрада Кочубея та Іскри. Похід Карла XII на Україну і відкритий перехід Мазепи на його сторону. Оборона і падіння Батурина. К.Гордієнко і перехід запорожців на бік Мазепи. Зруйнування Чортомлицької Січі. Полтавська катастрофа. Смерть І. Мазепи і зародження «мазепинства».

«Великий вигнанець» П.Орлик (1710-1742). Бендерська конституція, її основні положення і значення. Похід П.Орлика під Білу Церкву. Прутський похід Петра І. Активна міжнародна дипломатія П.Орлика. та причини її невдачі.

Основні причини поразки українських змагань другої половини XVII – початку XVIII ст. Наслідки та значення цієї боротьби.

Тема 10. Українські землі у складі Російської та Польської держави (1708 р. – кін. XVIII ст.).

Соціально-економічне становище українських земель. Зміни в сільському господарстві. Розвиток мануфактурного виробництва. Формування ринку робочої сили і системи економічних зв'язків. Еволюція соціальної структури українського суспільства. Міста. Освоєння півдня.

Україна після Полтавської катастрофи. Особливості політики царського уряду в Україні напередодні та після Полтавської битви. Обрання гетьманом І. Скоропадського (1708-1722). Безсилля гетьманської влади і деморалізація козацької старшини. Участь козаків в «каналних» роботах і походах на Персію.

Криза гетьманської влади. Активізація автономістських настроїв старшини. Конфлікт О.Меншикова з Малоросійською колегією і її розпуск. Обрання гетьманом Д.Апостола (1727-1734). «Рішительні пункти». Економічна політика нового гетьмана. «Генеральне слідство про маєтності». Реформа судових установ і фінансової системи. Участь козаків у фортифікаційних роботах і поході 1733 р. на Польщу.

«Правління гетьманського уряду» (1734-1750) і черговий наступ російських властей на автономні права України. Діяльність кодифікаційної комісії. «Біронівщина» і політична реакція в Україні. Російсько-турецька війна 1734-1739 рр.

Відновлення гетьманства (1747) і обрання гетьманом К.Розумовського (1750-1764). Постать останнього гетьмана. Судова реформа. Розбудова Глухова і відродження Батурина. Культурницькі плани. Загострення протиріч між гетьманською владою і російськими властями. Невдала спроба зробити гетьманську владу спадковою. Конфлікт К.Розумовського з Г.Орловим і «добровільна» відмова від гетьманства.

Перетворення України в окраїну Російської імперії. Ліквідація полково-сотенного устрою Слобожанщини (1765). П.Румянцев-Задунайський і діяльність II малоросійської Колегії (1764-1781). «Генеральний опис Малоросії». Діяльність Законодавчої комісії для складання нового Уложення законів (1767-1774). Ліквідація полково-адміністративного поділу і судового устрою Гетьманщини. Ліквідація козацьких полків і прикріплення селян Лівобережжя до землі (1783). Поширення на українську старшину прав російського дворянства(1785).

Останні спроби української старшини захистити свою самобутність. Місія В.Капніста. «Історія Русів». Діяльність О.Безбородька.

Запорізька Січ у завершальний період її існування. Повернення запорожців під царську владу і заснування Нової Січі. Її територія, межі, сусіди. Військово-адміністративна структура і система керівництва. Господарське життя. Майнове розшарування і соціальні конфлікти на Січі. Зв'язки Запорожжя з повстанським рухом на Правобережжі. Передача царським урядом частини запорозьких земель під поселення Нова Сербія та Слов'яно-Сербія і конфлікти запорожців з їхніми мешканцями та Доном. Участь запорожців у російсько-турецькій війні 1768-1774 рр.

Дальше загострення протиріч між Новою Січчю і Петербургом, Ліквідація Січі (1775) і утворення Бузького (1784) та Чорноморського (1791) козацтва. Переселення чорноморців на Кубань (1792) і офіційне оформлення Кубанського козачого війська (1864). Задунайська Січ (1775-1828). Азовське козаچه військо (1828-1865). Історичне значення Запорізької Січі.

Правобережжя, Західна та Закарпатська Україна в XVIII ст. Соціально-економічне становище цих земель. Політичний гніт і національне безправ'я українського населення.

Гайдамаччина і повстання 1734 р. Верлан, Грива, С.Чалий. Коліївщина (1768). Її причини, хід, наслідки. Поділи Польщі і включення до складу Російської імперії Правобережної України (1793) і Західної Волині (1795).

Опришківство. Пинта. І.Панчишин, О.Довбуш, В.Паліїв, В.Баюрак, І.Бойчук. Перехід Галичини (1772) і Буковини (1774) під владу Австрії.

Участь закарпатських українців у визвольній війні угорського народу 1703-1711 рр.

Тема 11. Українські землі під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперії у XIX ст.

Соціально-економічне становище українських земель. Особливості розвитку сільськогосподарського виробництва і подальше загострення протиріч в аграрному секторі економіки. Курс царського уряду на поступове зменшення кількості поміщицьких і збільшення числа державних селян. Створення військових поселень і їхній крах (1817-1857). Закон про вільних хліборобів (1803). Соціальна структура східнослов'янського села в середині XIX ст..

Розвиток мануфактурного і поступовий перехід до фабрично-заводського виробництва. Розвиток підприємств з переробки сільськогосподарської продукції. Зародження металургійної та машинобудівної промисловості. Формування національної буржуазії та пролетаріату. Перші українські підприємці К.Яхненко і Ф.Симиренко. Російські, єврейські та польські підприємці на Наддніпрянській Україні.

Розвиток транспортних зв'язків і торгівлі. Міста.

Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель. Аграрний характер східно-галицької економіки. Соціальна структура східно-галицького суспільства.

Суспільно-політичне життя на українських землях у складі Росії. Діяльність масонських лож в Україні. Війна 1812 р. і неоднозначне ставлення українського громадянства до походу Наполеона. В.Лукашевич і «Сонце в Чигирині». Таємні

дворянські організації - «Залізні персні» (1815-1816), «Союз благоденства» (1818-1821), «Південне товариство» (1821-1825), «Товариство об'єднаних слов'ян» (1823-1825).

Проблема «Декабристи в Україні» чи «Українські декабристи» і наукова дискусія навколо неї. Виступ Чернігівського полку. Харківський політичний гурток 1826 р. і вільнодумство викладачів Ніжинської гімназії (1826-1830). Польське повстання 1830-1831 рр. і Правобережна Україна.

Кирило-Мефодієвське братство, його члени і симпатички. Ідеї та документи братства. Зв'язки Т.Шевченка з його членами. Розгром товариства і розправа над учасниками його зібрань. Історико-політичне значення братства.

Посилення Миколаївської реакції. С.Олійничук.

Початки національного і політичного відродження Західної України. «Відкриття» гофратом Курендою корінного українського населення в Східній Галичині. Йосифлянські реформи 1780-1790 рр. і їхній вплив на пробудження краю. А.Бачинський (1772-1809) і значення його діяльності для Закарпаття і Галичини. Відновлення діяльності Львівського університету (1784). «Студіум Рутенум» (1787-1809). Роль греко-католицького духовенства в політичному і культурному житті краю.

М.Шашкевич і діяльність «Руської трійці». Трагічні долі її учасників. Збірники «Син Руси» (1833), «Зоря» (1834), «Русалка Дністрова» (1836) та їхня роль у пробудженні національної свідомості і гідності західноукраїнського населення.

«Весна народів» у Галичині. Австрійська конституція від 15.III.1848 р. і її вплив на життя краю. «Головна руська рада» (1848-1851) і її відозва від 10.V. 1848 р. Спроба польських кіл розколоти український національний рух і діяльність «Руського собору». Галицькі українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Перший український парламентарист Г.Шашкевич. І.Капушак і Л.Кобилиця. Скасування кріпацтва. «З'їзд руських вчених» (19-26.X.1848.p.). «Слово перестороги» о. В.Подолінського. Проблема поділу Галичини. Бомбардування Львова 1.XI. 1848 р. Угорське повстання 1848-1849 рр. і вороже ставлення до нього більшості слов'янських народів імперії. Українські селянські ополчення і перша відроджена українська військова формація в Галичині – «Батальйон руських стрільців».

1848 р. на Буковині і Закарпатті. А.Добрянський.

Зв'язки Західної України зі Східною в першій половині XIX ст.

Політична ситуація в Україні середини XIX ст. Кримська війна 1854-1855 рр. і реакція на неї населення України. «Київська козаччина». Підготовка і проведення селянської реформи. Царський Маніфест і «Положення» від 19.II.1861 р. Реформи 60-х рр., їхній зміст і значення. Народницький рух 60-х рр.

Десятиріччя австрійського абсолютизму (1850-1860) в Галичині. Занепад українства. М.Погодін, Д.Зубрицький, О.Петрушевич і початки москвофільства. «Азбучна війна».

Економічне становище. Вплив реформ 60-х рр. на господарське піднесення Східної України. Розширення мережі залізничного транспорту і бурхливий розвиток гірничодобувної та металургійної промисловості. Формування Донецько-Криворізького промислового району. Здобутки машинобудівної та харчової промисловості. Масовий приплив іноземного капіталу. Розвиток міст і торгівлі. Формування, структура, національний склад і становище робітничого класу. Загострення протиріччя між робітниками і працедавцями.

Зміни в сфері аграрного виробництва і соціальної структурі східноукраїнського села. Його диференціація та декласація. Вплив пережитків кріпацтва на життя, діяльність і настрої селянства. Місце України у системі європейського агровиробництва.

Східна Галичина – сировинний придаток Австро-Угорщини і Європи. Проникнення іноземного капіталу в нафтовидобувну і лісову промисловість краю. Формування, структура та становище робітничого класу. Система землеволодіння і землекористування. Проблема «лісів і пасовиськ». Соціальна і національна структура східно-галицького села. Причини і початки масової еміграції населення Західної України в Америку.

Політичне життя Наддніпрянщини. «Основа» і українська громада в Петербурзі. «Сповідь» В.Антоновича і зародження «хлопоманства». Його представники. Початки громадівського руху в Україні. Валувський циркуляр 1863 р. та його наслідки. Польське повстання 1863 р. і українське населення Правобережжя. Відродження громадівського руху і початки українофільства. Громадівський соціалізм. Емський указ 1876 р. і репресії проти українства. Друга хвиля української політичної еміграції – М.Драгоманов, М.Зібер, С.Подолінський, Ф. Вовк.

Народницький рух 70-80-х рр. Внесок українців-народників у практику загальноросійської революційної боротьби. «Чигиринська змова». Криза українофільства і перші українські студентські громади 80-х рр. Щорічні святкування ювілеїв Т.Шевченка і їхній вплив на зростання національної свідомості та політичної активності молоді. Загострення протиріччя між «українофілами» і «свідомими» українцями. І.Липа і «Братство тарасівців» 1891-1893рр. Опозиційна діяльність земств. Загальноукраїнська безпартійна організація та її значення. Б.Грінченко і його літературно-політична дискусія з М.Драгомановим.

Перші робітничі і соціал-демократичні організації. Пропаганда марксизму в Україні. Перші марксистські гуртки.

Політичне життя Західної України. «Слово» і активізація москвофільства. Налагодження зв'язків прогресивної частини західноукраїнської молоді з представниками Наддніпрянської України. Початки народовського руху. О.Заячівський і виникнення «Просвіти». Її діяльність і значення. Угодовська акція Ю.Лаврівського 1869 р. і її невдача. Невдала спроба Й.Сембратовича зблизити москвофілів з народовцями 1870 р. і перша українська щоденна газета «Основа». Ю.Романчук і відродження народовського руху. В.Барвінський і газета «Діло» (1880). Процес О.Грабар 1882 р. і криза москвофільства. «Народна Рада» і її діяльність. М.Драгоманов і Західна Україна.

Грамадсько-політична діяльність І.Франка, М.Павлика, О.Терлецького. Створення УРДП (1890). «Нова ера» - її ініціатори і провідники. «Новий курс» А.Вахнянина і О.Барвінського. Сеймові вибори 1895 р. «Криваві беденівські вибори» 1897 р. і загострення українсько-польського протиріччя. «Україна ingredienta» Ю.Бачинського та її значення. Створення «Католицького русько-народного союзу», РУСДП та УНДП (1899). Є.Олесницький, К.Левицький, В. Будзиновський. Перетворення Східної Галичини в «Український П'ємонт». А.Шептицький.

«Руська Рада» - важливий осередок українства на Буковині. Діяльність С.Смаль-Стоцького і М.Василька. Здобутки буковинських українців у боротьбі за місця в сеймі і парламенті.

Масова мадяризація українського населення Закарпаття. О.Духнович. Засилля москвофільства в краї. Початки діяльності Ю.Жатковича і А. Волошина.

Тема 12. Україна на початку ХХ ст.

Соціально-економічне становище українських земель. Проникнення монополістичного капіталу в промислове і фінансове життя Наддніпрянщини. Загальна криза 1900-1903 рр. Її вплив на різке погіршення становища місцевого населення. Робітничі страйки 1903 р. на півдні України. Розорення дрібнопоміщицьких господарств і зростання ролі та ваги великопоміщицьких маєтностей. Масове обезземелення дрібного селянства і подальше розшарування східноукраїнського села. Селянські заворушення 1902 р. Сільська община – головна перешкода на шляху розвитку капіталістичних відносин у селі і основні напрямки столипінської реформи щодо її ліквідації. Запровадження хутірної та відрубного господарства. Масове переселення українських селян і освоєння ними Сірого та Зеленого Клину. Економічні та соціальні наслідки столипінської реформи.

Засилля неукраїнського капіталу в економіці Західної України і перші дієві кроки вітчизняних підприємців та фінансистів, спрямовані на усунення цього явища. Розширення мережі залізничного транспорту і негативний вплив цього явища на розвиток місцевої промисловості. Дальше обезземелення і розорення західноукраїнського селянства й активізація переселенського руху за океан. Аграрні страйки 1902 р. і причини їхньої поразки. Кооперація як єдиний засіб відродження національної торгівлі та господарства. Діячі західноукраїнської кооперації.

Життя української еміграції в Америці.

Політичне життя Наддніпрянщини. Шляхи і перспективи розвитку українського національно-визвольного руху на поч. ХХ ст. «Самостійна Україна» М. Міхновського і її вплив на пробудження національної свідомості народу. Заснування РУП (1900) і її розкол. Діяльність УНП, «Спілки», УСДРП, УРДП, інших українських політичних об'єднань. Загальноросійські політичні партії і їхнє ставлення до українського питання. Студентські заворушення 1901 р. Газета «Киевские Отклики» і земсько-ліберальна опозиція царизму. Відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві 1903 р. – перша всеукраїнська політико-культурна маніфестація.

Україна і російсько-японська війна 1904-1905 рр. Бенкетна компанія 1904 р. Дискусія навколо проблеми можливого скасування обмежень українського слова в Росії.

Україна в революції 1905-1907 рр. Стратегія і тактика різних політичних угруповань. Робітничий і селянський рухи. Заворушення в армії і на флоті. Активізація національно-визвольного руху. «Хлібороб» і брати В. та С. Шемети. Громадсько-політична діяльність Є.Чикаленка. Повернення в Київ М.Грушевського. В.Доманицький і перше повне видання «Кобзаря» Т.Шевченка. Відкриття «Просвіти» і українських клубів. Спроби впровадження української мови викладання в школах та вузах України. Українська фракція в 1 Державній Думі.

Третьочервневий переворот і посилення політичної реакції в країні. Репресії проти українства – закриття українських інституцій, часописів, переслідування національно-свідомих українців. Нова хвиля східноукраїнської політичної еміграції на Захід.

Чорносотенні єврейські програми. Політичні наслідки столипінської реформи. Створення ТУП(1908) Вибори до IV Державної Думи (1912) і поглиблення розколу в українському таборі. Політичні платформи видань «Рада», «Сніп», «Украинская жизнь», «Дзвін». Українське питання в IV Думі. Заборона святкування Шевченківського ювілею в 1914 р. Зв'язки Наддніпрянщини з Західною Україною напередодні війни.

Політичне життя Західної України. Ідея відродження соборної української держави і студентське віче 1900 р. у Львові. Л.Цегельський, В.Старосольський, С.Вітик. Боротьба за український університет, національну школу та реформу виборчого права. В.Дудикевич і «відродження» галицького москвофільства. Криваві сеймові вибори 1908 р. і вбивство 12.IV.1908 р. М.Січинським галицького намісника А. Потоцького.

В.Нагірний і діяльність спортивних організацій «Соколи». Налагодження К.Трильовським мережі пожежних товариств «Січ». Заснування таємного військового товариства «Пласт» (1911), «Товариства Український Січових Стрільців» (1913) та організації «Січові Стрільці –II» (1914). Розробка і пропаганда Д.Донцовим концепції українського політичного сепаратизму (1913).

Україна в роки Першої світової війни. Причини і характер війни. Плани російського та австрійського імперіалізму. Політичні партії і угруповання Наддніпрянщини напередодні та в роки війни, їхнє ставлення до неї. Посилення репресій проти українства. Приїзд з-за кордону і арешт М.Грушевського. Погіршення становища народних мас у ході війни.

Створення Головної Української Ради (I. VIII. 1914 р.), СВУ (4. VIII. 1914 р.), Української Боевої Управи (6. VIII. 1914 р.). Їхні програми, члени, діяльність.

Хід воєнних дій і трагедія братовбивчої війни для українського народу. Антиукраїнська політика російських окупаційних властей в Галицько-Буковинському губернаторстві. Арешти А.Шептицького, інших західноукраїнських лідерів. Масові депортації західноукраїнського населення у глиб Росії. Насильницьке запровадження православ'я в Галичині. Співпраця лідерів галицьких москвофілів з окупантами.

Організаційне оформлення і перші збройні сутички загонів УСС з російськими військовими частинами на Ужоцькому перевалі і біля с. Ботелка (27. XI. 1914 р.). Бої на Маківці (29.IV.- 2.V.1915 р.), під Галичем (28.VII.1915 р.), на Лисоні і під Потуторами (IX. 1916 р.), під Куропатниками і Конюхами (IX – X.1917 р.). Провідники Січових Стрільців – В. Дідушок, С.Горук, Д.Вітовський, К.Гутковський та інші. С.Галечко і О.Степанів. В.Вишиваний.

Репресії австрійських властей проти населення Західної України після відступу російських військ. Акт «двох цісарів» від 23. X.1916 р. про утворення Польської держави і надання найширшої автономії для єдиної Галичини без врахування інтересів українського населення. Розпуск Головної Української Ради і перехід її функцій до Української Парламентської Ради. Початок активної політичної кар'єри Є.Петрушевича.

Тема 13. Україна в Добу національно-визвольних змагань (1917-1921 рр.).

Лютнева 1917 р. революція в Петрограді і Україна. Політична і соціально-економічна ситуація в Росії напередодні лютневих подій. Участь і роль вояків-

українців в них. Реакція в Україні на події в Петрограді і формування органів Тимчасового уряду на місцях. Діяльність ТУП. Утворення Центральної Ради – наукова дискусія навколо питання про час, обставини, ініціаторів її організації і авторів її назви. Відкриття українського військового клубу ім. П.Полуботка і його діяльність.

Боротьба за лідерство в українському русі – Є.Чикаленко, М.Міхновський, М.Грушевський, В.Винниченко та ін. УСДРП, УПСР, УДХП, УПСС та ін. українські політичні партії та їхнє ставлення до українського питання. Створення органів Центральної Ради і рад робітничих і солдатських депутатів на місцях. Обрання М.Грушевського головою Центральної Ради. Неоднозначна оцінка його ролі й діяльності на цьому посту.

Відродження української преси, культурно-освітніх товариств. Діяльність земств. Проблема нацменшостей в Україні.

Час втрачених можливостей (IV-X. 1917 р.) Всеукраїнський національний конгрес 6-8 IV і проголошення офіційного курсу на автономію України. Всеукраїнські селянські, робітничий, кооперативний, педагогічний та ін. з'їзди. Їхні постанови. I Універсал Центральної Ради (10.VI) і утворення Генерального секретаріату. (15.VI). II Універсал (3.VII) і розширення складу Центральної Ради за рахунок представників політичних партій і нацменшостей України.

Особливості соціальної, економічної, національної, релігійної та культурно-освітньої політики Центральної Ради. Боротьба за впливи на місцях між представниками Центральної Ради, Тимчасового уряду і рад робітничих і солдатських депутатів. Ускладнення соціально-економічного і політичного становища в Україні влітку-восени 1917 р. Загострення міжнаціональних протиріч.

Ситуація на фронтах і в тилу армії. Більшовицька антивоєнна агітація та її вплив на військове і цивільне населення. Українізація російських військових частин. Військова політика Центральної Ради. Богданівський, Полуботківський та сердюцькі полки. Виступ полуботків (4-6 VI). С.Петлюра – генеральний секретар військових справ. Поглиблення анархії в армії та її розвал. Українське вільне козацтво. Відгомін корніловського заколоту в Україні.

I Українсько-більшовицька війна (XII 1917 - IV.1918 рр.) і крах політики Центральної Ради. Жовтневий більшовицький переворот у Петрограді і Україна. Збройні виступи більшовиків у Києві та Вінниці проти Тимчасового уряду і перехід усієї влади в Україні до рук Центральної Ради. III Універсал Центральної Ради (7.XI.1917 р.) і проголошення УНР в складі Російської федерації. Ускладнення стосунків Центральної Ради з петроградським РНК і прийняття останнім «Маніфесту до українського народу з ультимативними вимогами до Центральної Ради» (3.XII.1917 р.). Підсумки виборів до Всеросійських Установчих зборів в Україні. Розвал українських збройних формувань. Повна ізоляція Центральної Ради і стрімке зростання більшовицького впливу на місцях.

Встановлення радянської влади в Харкові (10.XII.1917 р.) та інших промислових центрах України. Маніфест ЦВК рад України про повалення Центральної Ради і створення Народного секретаріату - першого радянського уряду України (17.XII. 1917 р.). Початок загального наступу російських та українських радянських військ проти Центральної Ради. IV Універсал (21.I.1918р.) і проголошення повної незалежності УНР. Крути – легенди і дійсність. Антиурядовий заколот арсенальців і його розгром

(16-22.I.1918 р.). Перше бойове хрещення військових загонів Є.Коновальця, С.Петлюри, П.Болбочана і В.Петрова на вулицях Києва. Вступ у місто радянських військ. «Муравйовщина». Діяльність Центральної Ради на Волині. (28.I.-8.III.1918 р.).

Переорієнтація зовнішньої політики Центральної Ради з Антанти на держави Четверного Союзу. Делегація УНР на Берестейських переговорах. Її склад і діяльність (29.XII.1917 р. – 30. I.1918 р.). Умови мирного договору УНР з країнами Центрального блоку. Вступ німецьких та австро-угорських військ на територію Східної України. Їхня окупаційна політика. Перебування УСС під проводом В.Вишиваного на Наддніпрянщині. Кримський похід П.Болбочана.

Внутрішня і зовнішня політика Центральної Ради після повернення до Києва (9.III – 29.IV.1918р.). Особливості її аграрної політики. Загострення протиріч з окупаційними властями. «Центральна Рада розіп'яла Україну на хресті своїх партійних програм». Останнє засідання Малої Ради 29.IV.1918 р. – ухвалення проекту Конституції УНР і обрання М.Грушевського президентом УНР. Обрання М.Шрага головою Центральної Ради.

Гетьманська держава П.Скоропадського (29.IV – 14. XII.1918 р.). Ймовірні претенденти на гетьманську булаву. Хліборобський конгрес 29.IV і обрання гетьманом України П.Скоропадського. Його характеристика як людини і політичного діяча. «Грамота до всього українського народу» і «Закони про тимчасовий устрій України». Уряди М.Сахно-Устимовича, М.Василенка, Ф.Лизогуба, С.Гербея – їхній склад і діяльність. Особливості внутрішньої і зовнішньої політики Гетьманату. Його залежність від німецьких окупаційних властей. Здобутки в галузі освіти, науки, культури, господарського відродження. Церковне питання. Підготовка і початок проведення військової реформи.

Ставлення українських політичних партій до гетьманського перевороту і співпраці з новою владою. Формування антигетьманської політичної опозиції. Її табори, склад, програми. «Український національно-державний союз» і його реорганізація в «Український національний союз». А.Ніковський і В.Винниченко. «Всеукраїнський союз земств» і С.Петлюра. Діяльність РКП(б) по консолідації більшовицьких сил України. I з'їзд КП(б)У як складової частини РКП(б) (5-12. VII). Більшовицька пропаганда в Україні. Теракти. Загострення аграрного питання весною-влітку 1918 р. Масові селянські збройні повстання проти гетьманату і німецьких окупаційних властей. Початки повстанської антидержавної діяльності Н.Махно (Міхненка). Створення Директорії (13.X.10), її склад і програма дій. Політична ізоляція П.Скоропадського і грамота від 14.XI.

Антигетьманське повстання 15.XI – 14.XII. Виступ січових стрільців проти гетьманської влади. Бій під Мотовилівкою 18.XI. Ф.Черник. Перехід на бік директорії Лубенського полку Ю.Отмарштейна і Запорізької дивізії П.Болбочана. Масовий повстанський рух – його плюси і мінуси. Бої за Київ. Зречення П.Скоропадського (14.XII.) і відмова Ради міністрів Української держави від влади (15.XII).

Наддніпрянщина в добу Директорії (15.XII.1918-21.XI.1920 рр.). Масова евакуація німецьких та австро-угорських військ на батьківщину і окупація півдня України військами Антанти (15-25.XII.1918р.). Вступ в Київ Корпусу січових стрільців і Дніпровської дивізії (18.XII.1918 р.). Київський період Директорії (19.XII.1918 р.- 2.II. 1919 р.). Особливості внутрішньої і зовнішньої політики урядів В.Чеховича (з

26.XII.1918 р.), С.Остапенка (з 13.II.1919 р.), Б.Матроса (з 9.IV.1919р.), І.Мазепи (з 27.VIII.1919 р.), В.Прокоповича (з 26.V.1920 р.) та А.Лівицького (з 16.X.1920 р.). Зв'язки з ЗУНР і Акт злуки від 22.I.1919 р.. Трудовий конгрес 23-28. I.1919 р. і його рішення.

Циркуляр наркомату закордонних справ РСФФР від 24.XII.1918 р. про анулювання Брестського договору і відмову від визнання УНР як самостійної держави. Вторгнення радянських військ на територію України. Богунський і Таращанський полки. Наукова дискусія навколо постатей М.Щорса, В.Боженка, А.Богунського (Шарого). Перехід на радянські позиції отаманів Зеленого (Д.Терпила), М.Григор'єва, Н.Махна, інших повстанських ватажків. Невдала оборона Лівобережжя і «справа» отамана П.Болбочана. Відхід січових стрільців з Києва 5.II.1919 р. Десант військ Антанти на півдні України.

Друга більшовицька окупація України. Декларація Тимчасового уряду УСРР від 25 січня 1919 р. про потребу об'єднання УСРР і РСФФР у федерацію. Створення РНК УСРР на чолі з Х.Раковським і його повна залежність від Москви. III Всеукраїнський з'їзд Рад (6-10.III.1919 р.) і перша конституція УСРР. Терор ВУЧК. Прозрозверстка. Розгортання масового антибільшовицького руху. Виступи проти радянської влади отаманів Зеленого, Григор'єва, Соколовського, Шепеля, Ангела, Орловського та ін. Ультиматум Ю.Мазуренка до Х.Раковського від 25. IV.1919 р. і діяльність Всеукраїнського ревкому на чолі з А.Річицьким, М.Авдієнком, А.Драгомирецьким. Роль уряду ЗОУНР і М.Григорєва в ліквідації спроби Кремля здійснити експорт соцреволюції в Центральну Європу. Відступ РНК УСРР з Києва до Чернігова 31.VIII. 1919р.

Ускладнення становища УНР взимку-навесні 1919 р. Вінницький період директорії (2.II.-6.III. 1919 р.). Її «залізнична одіссея» («у вагоні – Директорія, під вагоном – територія»). Деморалізація Запорізької дивізії і її перехід 16.IV.1919 р. в Румунію. «Заколоти» отаманів Волоха (21.III), Оскілка (29.IV) і Болбочана (9.VI). Їхня суть, наслідки, неоднозначна оцінка. Єврейські погроми. Армія УНР «між молотом і ковадлом» і усунення загрози її ймовірного розгрому частинами «Запорізької Січі» отамана Божка (2.VI.1919 р.). Відхід армії ЗОУНР на Збруч 15.VII.1919 р. підготовка і початок спільного походу військ УНР і ЗОУНР на Київ і Одесу (12.VIII.1919 р.). «Київське безглуздя» 31.VIII.1919 р. і початок збройної конфронтації українських армій з Добровольчою армією А.Денікіна.

Захоплення України військами А.Денікіна. Особливості його соціальної і національної політики на Україні. Оголошення 24.IX.1919 р. урядом УНР війни А.Денікіну. Оборонні бої українських армій. Різке погіршення боєздатності українських військ через нестачу зброї та епідемію тифу. Масовий повстанський рух у тилу Добровольчої армії. Н.Махно і розроблена ним тактика партизанських рейдів «із землі та в небо».

Дальше загострення протиріч між урядами УНР та ЗОУНР. Зятківецьке перемир'я 6.X. і Одеська угода 17.XI.1919 р. між представниками Добровольчої армії і армії ЗОУНР. «Денікіада УГА» та її неоднозначна оцінка. Агонія влади в УНР. Прорадянський заколот отаманів Волоха, Божка, Данченка 1-2.XII.1919 р. Армія УНР у «трикутнику смерті». Саморозпуск Корпусу січових стрільців 4.XII.1919 р. Від'їзд С.Петлюри у Варшаву. Перший Зимовий похід армії УНР під проводом

М.Омеляновича-Павленка (6.XII.1919 – 5.V.1920 рр.). Третя більшовицька окупація. Угода між ревкомом УГА і командуванням Червоної армії про створення ЧУГА (12.I.1920. р.). Зміна тактики більшовиків у питаннях державного, господарського та культурно-національного будівництва на Україні. Саморозпуск партії боротьбистів.

Підписання конвенції між урядами УНР і Польщі (21-24.IV.1920 р.). Початок радянсько-польської війни (25. IV.1920 р.). Вступ до Києва польських та українських частин (6.V.1920.p.). Польська окупація в Україні і контрнаступ радянських військ (26.V - 17.VI.1920 р.). Наступ Червоної армії на Львів і Варшаву. Оборона 6-ою українською дивізією Замостя і «чудо на Віслі» (VIII.1920 р.). Останній контрнаступ регулярних військ УНР проти Червоної армії (15.IX.-21.XI. 1920 р.). Наступ армії П.Врангеля проти радянських військ і його розгром (6 VI - 17.XI.1920 р.). Ризький мирний договір 18.III.1921 р. і його наслідки.

Антирадянський повстанський рух у 1920-1921 рр. II Зимовий похід армії УНР (Листопадовий рейд) під проводом Ю.Тютюнника (4-29.XI.1921 р.). Базар.

Західноукраїнські землі в 1918-1920 рр. Соціально-економічна і політична ситуація в Західній Україні наприкінці Першої світової війни. Безсилля центральної влади і загострення міжнаціональних протиріч. Маніфест цесаря Карла від 16.X.1918 р. – остання спроба стримати імперію від розвалу. Досягнення єдності в питаннях державотворення між українськими політичними об'єднаннями і партіями.

Створення 19.X.1918 р. Української національної ради. Її склад, програми, діяльність. Д.Вітовський і підготовка збройного повстання в Галичині. Листопадовий чин. Бої у Львові (1-21.XI.1918 р.) – здобутки і прорахунки. Створення Державного секретаріату і органів української влади на місцях. Окупація польськими військами Холмщини, Лемківщини, Посяння і Підляшшя (XI.1918 р.). Перша (27.XII.1918 р.) і друга (11-13.I.1919 р.) українські офензиви на Львів – причини їхньої невдачі. Налагодження зв'язків і військова співпраця з Українською державою і УНР. Антанта і польсько-українське збройне протистояння. Вовчухівська офензива (15.II – 7.III.1919 р.) і її наслідки. Окупація Румунією Покуття (24-27.V.1919 р.). Армія ЗОУНР у «трикутнику смерті». Чортківська офензива 7-28. VI. 1919 р. – її хід, значення, причини невдачі. Проголошення Є.Петрушевича диктатором ЗОУНР 9.VI.1919 р. Повна окупація Галичини польськими військами і перехід армії ЗОУНР через Збруч (VII.1919 р.). Дальше ускладнення відносин між УНР і ЗОУНР. Остання нарада уряду ЗОУНР з представниками Директорії (12.XI.1919 р.) і від'їзд Є.Петрушевича у Відень (16.XI.1919 р.). Польська окупаційна політика в Східній Галичині.

Утворення Українського крайового комітету як буковинського представництва Української національної ради (25.X.1918 р.). Створення Компартії Буковини (XI.1918 р.). Проголошення Буковинським народним вічем воз'єднання Північної Буковини з Україною (3.XI.1918 р.). Перехід влади до рук Українського крайового комітету і обрання президентом краю О.Поповича (6.XI.1918 р.). Окупація Чернівців (11.XI) і Північної Буковини румунськими військами (6-12.XI.1918 р.). Проголошення румунським Генеральним конгресом Буковини злуки з Румунією (28.XI.1918 р.). Хотинське збройне повстання 23-31.I.1919 р. Визнання Антантою права Румунії на край (10.IX.1919 р.). Особливості румунської окупаційної політики в Північній Буковині.

Створення в Пряшеві Руської народної ради 8.XI.1918 р. Захоплення Ужгорода чеськими військами 15.I.1919 р. Рішення Закарпатських всенародних зборів про возз'єднання краю з Україною (21.I.1919 р.). Визнання Антантою права Чехословаччини на Закарпаття з наданням статусу крайової автономії і права на власний сейм (10.IX.1919 р.). Затвердження урядом Чехословаччини Директорії Підкарпатської Русі на чолі з Ю.Жатковичем як органу крайової ради краю (17.XII.1919 р.). Особливості чеської окупаційної політики в Закарпатті.

Розвиток української науки, освіти, культури.

Причини поразки українських визвольних змагань 1917-1921 рр. Уроки боротьби і її значення.

Тема 14. Україна в період між двома світовими війнами (1921-1939 рр.).

Соціально-економічне становище Східної України. Катастрофічний стан східноукраїнської економіки на поч. 20-х рр. Голод 1921-1923 рр. на півдні України; його причини і наслідки. Міжнародна допомога голодуючим. Суть і завдання непу. Перші кроки до його впровадження. Відновлення діяльності промислових об'єктів і налагодження агропромислових зв'язків. Відродження сільськогосподарського виробництва і кооперації. Боротьба з розрухою і безробіттям. Підсумки відбудовчого періоду.

Курс КПРС на соціалістичну перебудову економіки країни, індустріалізацію промисловості та колективізацію сільського господарства. Перехід до адміністративно-командної системи управління економікою. Радянські п'ятирічки – міфи і реальність. Ізотовський і стахановський рухи. Плюси і мінуси соцзмагання. Вагомі здобутки в сфері промисловості та їхня справжня ціна.

Хлібозаготівельна криза кінця 20-х рр. як наслідок відмови від політики «змички міста з селом» і впровадження курсу «диктатури промисловості». Проблема «ножиць цін». Курс КПРС на ліквідацію куркульства як класу і створення домінуючого соціалістичного сектору в агровиробництві. Перша в СРСР МТС на Одещині (1928). Перші наслідки колективізації. Масовий саботаж колгоспників і діяльність в Україні Надзвичайного комітету по заготівлі (комісія В.Молотова). «Робота» хлібозаготівельних комісій на місцях. Штучний голодомор 1932-1933 рр. і його наслідки. М.Демченко і зародження руху п'ятисотенниць.(1935). Підсумки «виконання» п'ятирічок у сільському господарстві. Реальна ситуація на селі наприкінці 30-х років.

Соціально-економічне становище західноукраїнських земель. Особливості економічної політики окупаційних властей на західноукраїнських землях. Західна Україна – сировинний придаток економіки країн Центральної та Західної Європи, ринок збуту їхньої продукції. Низькі темпи розвитку місцевої економіки – причини і наслідки. Масове безробіття в містах та обезземелення селянства. Еміграція за океан. Вплив світової економічної кризи кінця 20 – початку 30-х рр. Формування кадрів національного пролетаріату, промислової та фінансової буржуазії. Розквіт західноукраїнської кооперації.

Політичне життя в радянській Україні. УСРР в системі «договірної федерації» і курс Москви на обмеження і ліквідацію незалежності національних республік.

Х.Раковський, Г.Петровський, М.Скрипник і дискусія навколо майбутньої форми об'єднання радянських республік. Утворення СРСР (30.XII.1922). Політичні судові процеси над членами українських національних партій і утворення монополії КП(б)У на політичне лідерство. Конституція СРСР 1924р.

Українізація (1923-1933) – реалізація корінних потреб українського народу чи свідомо провокація з боку центральних властей? Основні напрямки її реалізації. Націонал-комунізм. Політичні погляди М.Скрипника, О.Шумського, М.Хвильового, М.Водобуєва.

Політичні судові процеси кінця 20-х – початку 30-х рр. «Самоліквідація» УАПЦ (28-29.I.1930р.). Процес над «членами СВУ та СУМ» (9.III – 19.IV.1930 р.). Утвердження в СРСР одноособової диктатури Й.Сталіна і встановлення культу його особи. Політичні судові процеси серед. 30-х рр.. і поступова русифікація всіх сфер життя. Перенесення столиці України з Харкова до Києва. (1934). Конституція УРСР від 30.I.1937 р. «Великий терор» 1937 та наступних років. Його причини, суть, наслідки.

Радянсько-німецький пакт про ненапад і таємна угода про розподіл Східної і Центральної Європи (23.VII.1939 р.). Їхній зміст і наслідки.

Політичне життя в Західній Україні.

1.Східна Галичина під польською окупацією. *Доба відносної політичної стабілізації* (28.VI.1919– 14.III.1923). встановлення польського окупаційного режиму і реакція на нього українських політичних партій та угруповань. Бойкот населенням краю парламентських виборів 1922 р. і його наслідки. К.Студинський і Західноукраїнська Міжпартійна рада. Створення УВО (VIII. 1920) і її діяльність. Участь українців Полісся, Волині й Підляшшя у виборах 1922 р. та діяльність української фракції в польському парламенті. Класова боротьба.

Доба реорганізації українських політичних партій та угруповань (1923-1930). Саморозпуск уряду ЗУНР в екзилі (15.III.1923 р.). Д.Левицький і утворення УНДО (11.XI.1925 р.). Його програма і діяльність. Л.Бачинський і утворення УСРП. Примусовий розпуск (I.1924 р.) і відновлення діяльності (XII.1929 р.) УСДП. Г.Хомишин, О.Назарук і створення УКНП (1930). Діяльність КПЗУ (1923-1938) та її політичних сателітів – УПП (1927-1930) і «Сель.-Роб» Є.Коновалець і створення ОУН (I.1929 р.). Її діяльність.

Участь українців у парламентських виборах 1928 р. Діяльність української фракції в польському парламенті. Політика «пацифікації» (16.IX- 30.XI.1930 р.). Її причини, суть, наслідки. А.Шептицький.

Доба активної політичної конфронтації (1930-1939). Активізація антиукраїнської політики польських властей на поч. 30-х рр. і її наслідки. Конституція 1935р. і обмеження демократичних свобод. Невдала спроба центральних властей досягти «нормалізації» польсько-українських відносин і пошуку політичного компромісу з УНДО. Розкол в УНДО (1938) і утворення ФНС на чолі з Д.Палієвим. Нова хвиля антиукраїнських репресій і переслідування православної церкви на Холмщині в 1939 р. Активізація терористичної діяльності ОУН і судові процеси над її активістами. Початки політичної кар'єри С.Бандери. Конфронтація між ОУН та іншими українськими партіями та об'єднаннями. Перетворення ОУН в єдину реальну політичну силу на Західній Україні.

2. Буковина під румунською окупацією. Румунізація всіх сфер українського життя і реакція корінного населення краю. В.Залозецький і діяльність УНП. Українські легальні товариства: «Запороже», «Чорноморе», «Довбуш», «Мазепа». Зародження українського націоналістичного руху. О.Зибачинський, І.Григорович, Д.Квітковський. Судові процеси 1937 р. над діячами українського націоналістичного руху Буковини. Встановлення в 1938 р. в Румунії диктатури Кароля II і посилення політичної реакції в краю. Класова боротьба.

3. Закарпаття в складі Чехословаччини. Протистояння народовецького і русофільського таборів та політика центральних властей. Діяльність братів М. і Ю.Брацайків, о.А.Волошина. Адміністративно-територіальна реформа 1929 р. і створення «Підкарпатського краю». Зміцнення позиції українства в серед. 30-х рр. Мюнхенська угода 21.V.1938 р. і зміни в політичному статусі краю. Створення «Карпатської Січі» (4.IX.1938 р.) та її з'їзди 4.XII.1938 р. і 19.II.1939 рр. Діяльність урядів автономної Карпатської України під проводом А.Бродія (8.X.1938 р.) і о.А.Волошина (26.X.1938 р.). Рішення Віденського арбітражу від 2.XI.1938 р. Проголошення самостійності Карпатської України 15.III.1939 р. і боротьба з угорськими окупантами. Загарбання Закарпаття Угорщиною (18.III.1939 р.).

Українська політична еміграція та діаспора в період між світовими війнами. Масова українська еміграція на Захід і створення там осередків українського політичного, наукового і культурного життя. Життя в таборах для інтернованих вояків Галицької та Дієвої армій. Українські емігрантські табори та об'єднання, політичні партії. Уряд УНР в екзилі. Українське «зміновіхівство» - його ідейні «батьки» і наслідки їхньої діяльності. Створення Головної Української еміграційної ради на чолі з О.Лотоцьким (1929). Заснування комітету дружби народів Кавказу, Туркестану і України на чолі з О.Шульгіним (V.1934 р.). Терор органів ДПУ – НКВС проти керівників української політичної еміграції. Вбивство С.Петлюри (26. V.1926 р.) і Є.Коновальця (23.V.1938 р.). Другий Великий збір українських націоналістів у Римі і обрання провідником ОУН А.Мельника (27.V.1939 р.). Поглиблення розбіжностей в ОУН.

Боротьба українських політичних партій та угруповань за вплив на діаспору. Активізація політичного життя української еміграції в 20-30 рр. Створення Союзу українських робітничих організацій США (1924 р.). Заснування Союзу українок США (1925) та Канади (1926). Їхня діяльність. Збір українською еміграцією коштів у фонд допомоги визвольній боротьбі населення Західної України. Розгром радянською владою українських організацій та навчальних закладів Зеленого Клину (XI.1922 р.) і Кубані (1932-1934 рр.).

Тема 15. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).

Встановлення радянської політичної системи в Західній Україні (17.IX.1939- 22. VI.1941 рр.). Початок Другої світової війни (1.IX.1939 р.) і вступ радянських військ у Східну Галичину і Західну Волинь (17.IX.1939 р.). Радянсько-німецький договір про дружбу від 28. IX.1939 р. і встановлення державного кордону між СРСР і Німеччиною. Народні збори Західної України 26-28.X.1939 р. і їхні рішення. Соціально-економічна,

адміністративно-територіальна та культурно-освітня політика нових властей. Її неоднозначна оцінка. Репресії радянських органів влади проти місцевого населення.

Нота уряду СРСР керівництву Румунії з вимогою повернути Бессарабію і Північну Буковину (26.VI.1940 р.). Заняття Червоною армією цих територій (28-30.VI.1940 р.). Соціально-економічна, адміністративно-територіальна та культурно-освітня політика нових властей. Її суперечливий характер. Репресії проти населення.

Бої на території УРСР у 1941-1944 рр. Червоної армії з військами Німеччини і її союзників. Катастрофічні поразки Червоної армії в 1941-1942 рр. та їх причини. Оборона Перемишля, Києва, Одеси, Донбасу, інших міст і регіонів УРСР. Евакуація на Схід матеріальних і культурних цінностей, трудових ресурсів. Масові розстріли працівниками НКДБ та НКВС політ'язнів. Організація комуністичного підпілля і радянських партизанських загонців. Барвінківська операція 12-18.VI.1942 р. і втрата Червоною армією решток території УРСР.

Сталінградська битва і початок (16.XII.1942 р.) звільнення українських земель від німецьких окупантів. Бої за Донбас і Лівобережжя. Рейди партизанських з'єднань С.Ковпака, О.Сабурова, М.Наумова, О.Федорова, Я.Мельника, П.Вершигори. Таємниця смерті М.Кузнєцова. «Молода Гвардія» - легенда і дійсність. Битва за Дніпро і звільнення Києва 6.XI.1943 р. Бої за Правобережжя та в Західній Україні. Остаточне звільнення території УРСР (с.Лавочне Львівської обл.) від німецько-фашистських окупантів (8.X.1944 р.). Значення і ціна перемоги.

ОУН-УПА в роки війни. Надзвичайна конференція ОУН і розкол її на ОУН-Б і ОУН-М (10.II.1940 р.). Другий (Краківський) Великий збір ОУН і закріплення розколу (IV.1941 р.). Його причини і наслідки. «Акт проголошення Української держави» ОУН-Б і створення Українського державного правління на чолі з Я.Стецьком (30.VI.1940 р.). Арешти гітлерівцями С.Бандери (5.VII. 1941 р.) і Я.Стецька (9.VI.1941 р.) та інтернування їх концтаборі «Заксенхаус» (15.XI.1941 – 27.IX.1944 рр.). М.Лебідь на чолі проводу ОУН-Б (VII.1941 – V.1943 рр.). Політична діяльність українських похідних груп на Наддніпрянщині. «Донцовим східняків не візьмеш» - потреба зміни тактики політичної боротьби ОУН.

Загострення суперечностей між ОУН-Б і ОУН-М. Убивство О.Сеника і М.Сціборського (30.VII.1941 р.). III Надзвичайний збір ОУН-Б 21-25.VII.1943 р. і його рішення. Конференція поневолених народів Східної Європи та Азії (21-22.XI.1943 р.). Затвердження Р.Шухевича головою проводу ОУН-Б в Україні. Створення УГВР (11-15.VI.1944 р.) та основні положення її Універсалу до народу.

Діяльність організованих ОУН-Б у складі Вермахту батальйонів «Роланд» і «Нахтігаль» (IV-X.1941 р.). Початок масових арештів гітлерівцями членів ОУН-Б (15.IX.1941 р.) і перехід організації до тактики антинімецької підпільної боротьби. «Поліська Січ» Т.Бульби-Боровця (VII.1941 – VIII.1943 рр.). Масові арешти (XII.1942 – II.1942 рр.) і розстріли гітлерівцями членів ОУН-М і перехід організації до тактики антинімецької підпільної боротьби. Формування С.Качинським («Остап») перших бойових підрозділів ОУН-Б під назвою «УПА» (IX-X.1942 р.). Криваві конфлікти між УПА і польською АК та їхні наслідки. III Конференція керівників ОУН-Б і вироблення офіційного курсу на одночасну боротьбу з німецькими і радянськими військами (17-21.II.1943 р.). Входження більшості частин «Поліської січі» в склад УПА (VII – VIII.1943 р.) і утворення УНРА (20.VII.1943 р.). Структура УПА. Її кількісний і

національний склад. Тактика боротьби. Місця і дати головних боїв з німецькими та радянськими військами. Взаємовідносини з місцевим населенням.

Окупаційна політика Німеччини і її союзників в Україні. Поділ захоплених Німеччиною українських земель на дистрикт «Галичина» (1.VIII.1941 р.) і рейхскомісаріат «Україна» (20.VIII.1941 р.). Особливості соціальної, національної, релігійної політики окупаційних властей на цих територіях. Трагедія Бабиного яру. Масова депортація українського населення на примусові роботи в Німеччину. Боротьба з підпіллям і репресії проти цивільного населення.

Діяльність УЦК та УКК. Львівська (VIII. 1941-II.1942 рр.) та Київська (XI.1941-I.1942 рр.) Українські національні ради. Українські батальйони охоронної поліції. Формування (28.IV.1943- VI.1944 рр.), розгром (18-22.VII.1944 р.) і відродження (VIII.1944 р.) дивізії СС «Галичина». Формування на її базі Першої дивізії УНА.

Окупація Румунією Північної Буковини, Бессарабії та Придністров'я (VII.X.1941 р.). Особливості національної та культурно-освітньої політики румунських властей на цих землях. Боротьба українського націоналістичного та комуністичного підпілля з окупантами. Звільнення Чернівців військами 1-го Українського фронту.

Антиукраїнська політика угорських властей в Закарпатті. Масові втечі українського населення в УРСР та його подальша доля. Боротьба УПА з угорськими загарбниками. Завершення звільнення військами 4-го Українського фронту Закарпатської України (28.X.1944 р.). Маніфест 1-го з'їзду делегатів Народних комітетів Закарпатської України про возз'єднання її з УРСР (26.XI.1944 р.).

Українці на фронтах Другої світової війни та їхня участь у русі Опору. В.Порик.

Українське питання на Ялтинській конференції (4-11.II.1945 р.). Участь делегації УРСР в конференції Об'єднаних Націй в Сан-Франциско (25.VI.1945 р.).

Тема 16. Україна в другій половині ХХ ст.

Соціально-економічне становище. Труднощі і здобутки відбудовчого періоду 1945-1950 рр. Голод 1946-1947 рр. на Східній Україні. Соціалістична індустріалізація в Західній Україні. Зміни в соціальній структурі.

Економічні реформи кін. 50-х – поч. 60-х рр. – спроби удосконалення управління промисловістю та її модернізація, подолання хронічної кризи сільського господарства. Їх суперечливий і волюнтаристський характер.

Нова економічна політика КПРС серед. 60-х рр.. і причини відмови від неї. Відродження централізованої адміністративно-командної системи управління господарством. Вхідження УРСР в число найбільш промислово розвинених (за валовими показниками виробництва продукції) країн світу. Екстенсивний характер розвитку сільського господарства. Залежність економіки УРСР від єдиного господарського комплексу СРСР. Внесок УРСР в економіку інших радянських республік.

Загальна економічна криза другої пол. 80-х рр. Спроби М.Горбачова реформувати суспільство на шляхах перебудови, прискорення і гласності. Основні напрямки економічної політики Москви і Україна. Чорнобильська катастрофа 26.IV.1986 р. Її причини і наслідки.

Україна в умовах повоєнного сталінського режиму і хрущовської «відлиги» (серед.40-х- кін. 50-х рр.). «Українська карта» в міжнародних політичних комбінаціях Кремля серед. 40-х рр. УРСР і ООН. Територіальні здобутки і втрати УРСР. Масові примусові депортації українського та польського населення 1945-1947 рр. Операція «Вісла» (28.IV – 12.VII.1947 р.). Передача Криму зі складу РРФСР до складу УРСР (19.II.1954 р.): мотиви і правова основа, наслідки.

Репресії проти населення східних областей УРСР, що перебувало в зоні німецької окупації. Нова хвиля репресій проти населення Західної України. Львівський церковний собор 8-10.III.1946р. і «самоліквідація» УГКЦ. Репресії проти духовних осіб УГКЦ та УАПЦ. Підпільна партизанська боротьба ОУН-УПА з радянським режимом. Генерал хорунжий УПА Р.Чупринка-Шухевич і його загибель 5.III.1950 р. В.Коваль (В.Кук). П.Полтава. Політичний терор в УРСР кін.40-х – поч.50-х рр.

Смерть Й.Сталіна (5.III.1953 р.) і перші спроби лібералізації політичного режиму в країні. Пропагандистська компанія з нагоди 300-річчя Переяславської ради. Повстання українських політв'язнів у радянських концтаборах 1953-1954 рр. і їхні наслідки. XX з'їзд КПРС (14-25.II.1956 р.) і початок реабілітації жертв сталінських репресій. Зародження українського самвидаву. (1955) і початок дисидентського руху. Його представники. Підпільні групи на Західній Україні поч. 60-х рр. Їхні члени і доля. Л.Лук'яненко.

Україна в період остаточної кризи радянської політичної системи (60-90-ті рр.). П.Шелест на чолі ЦК КПУ (1963-1972) – оцінка його діяльності. Жовтневий (1964) пленум ЦК КПРС і його наслідки для України. Розгром «Празької весни» 1968 р. і посилення політичної реакції в УРСР. Припинення реабілітації жертв політичних репресій 30-40-х рр. і початок політичної реабілітації Й.Сталіна. Черговий перегляд історичного минулого. Політичні судові процеси кін.60-х – поч.70-х рр. Відставка П.Шелеста і обрання першим секретарем ЦК КПУ В.Щербицького (25.V.1972 р.). Посилення реакції в політичному житті і русифікаторської політики в Україні. Створення 9.XI.1976 р. УГГ на чолі з М.Руденком. Діяльність підпільних церковних груп та організацій. Репресії 70- поч.80-х рр.

Горбачовські реформи другої половини 80-х рр. і гальмування перебудовчих процесів в УРСР на офіційному рівні. Львів як осередок національного політичного відродження. Створення УГС (1988). Масове пробудження політичної активності в Україні. Відродження УАПЦ та легалізація УГКЦ. Зародження НРУ. «Українська хвиля» 21.I.1990 р. Вибори до Верховної Ради УРСР (III.1990 р.) і їхні наслідки. «Народна Рада». Студентська голодовка в Києві (2-17.X.1990 р). Формування багатопартійної системи.

Серпневий (1991) заколот у Москві і його наслідки для України. Акт проголошення незалежності України від 24.VIII.1991 р. Загальноукраїнський референдум 1.XII.1991 р. Денонсація 8.XII.1991 р. договору від 30.XII.1992 р. про утворення СРСР.

Українська еміграція та діаспора. Нова хвиля української еміграції серед. 40-х рр. Її склад, політичні табори. Українські політичні партії кін.40-х- поч.50-х рр. Їхня характеристика, лідери. Створення (10.VI.1948 р.) і діяльність УНРади. Діяльність УГВР та Союзу Гетьманців-Державників.

Розкол в ОУН-Б (III.1954р.) і виділення з неї ОУН-ЗЧ на чолі з Л.Ребетом. Діяльність агентів НКДБ та КДБ у середовищі української політичної еміграції.

Вбивство Л.Ребета (12.X.1956 р.) і С.Бандери (15.X.1959 р.). Смерть А.Мельника і обрання головою ПУН О.Штуля (1.XI.1964 р.). Смерть Я.Стецька і обрання головою проводу ОУН-Б В.Олеськіва (5.VII. 1986 р.).

Масове переселення української еміграції з Західної Європи в Америку та Австралію. Умови їхнього життя та праці. Створення ПАУК (21.XI.1947 р.) і СКВУ (16-19. XI.1967 р.). Зв'язки з родичами в Україні. Підтримка дисидентського руху в УРСР. Допомога Україні в здобутті нею реальної політичної незалежності. Діяльність Й.Сліпого в еміграції (9.II.1963 – 7.IX.1984 рр.). Ухвалення собором єпископів УАПЦ Європи, УПЦ США і УГПЦ Канади постанови про єдність УПЦ (1.XI.1973 р.).

Українська культура і наука 40-90-х рр. ХХ ст. Внесок українських діячів науки і культури в перемогу над Німеччиною та її союзниками. Є.Патон. О.Богомолець. Творчість П.Тичини, М.Рильського, В.Сосюри, О.Корнійчука. О.Довженко.

Розробки українських вчених післявоєнного періоду в галузі електрозварювання, атомної енергетики, авіа та ракетобудування, енергетики, медицини, сільського господарства, кібернетики. Здобутки і втрати вітчизняної науки в галузі гуманітарних дисциплін.

Здобутки і прорахунки в галузі народної, середньої спеціальної та вищої освіти. Русифікаторська політика центру та її наслідки.

«Ждановщина» 1946-1949 рр. та її ексцеси на поч. 50-х рр. Хрущовська «відлига» і тимчасове пожвавлення духовного життя в Україні серед. 50-х рр. Нова хвиля ідеологічної реакції і діяльність «шестидесятників». Реакція 70-х рр. і криза в українському літературному процесі 80-х рр. Діячі української культури на чолі Народного Руху України за перебудову.

Здобутки і втрати українського живопису, графіки, кіно, театру, музики. Народна творчість. Пісні УПА.

Наукове і культурне життя української еміграції та діаспори. Застосування УВАН (16.X.1945р.) і відновлення діяльності УВУ та НТШ в Мюнхені (30.VI.1947 р.). В.Кубійович і видання «Енциклопедії Українознавства». Відкриття кафедри історії України (1968) і Українського наукового інституту (1973) при Гарвардському університеті (США). Заснування українського католицького університету в Римі (1963).

Здобутки української еміграції та діаспори в галузі красного письменства, музики, театру, архітектури. І.Багряний. В.Барка М.Бідняк.

6. Теми та зміст семінарських занять навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1

Тема 1. Найдавніші цивілізації та перші державні об'єднання на теренах України (2 год.)

1. Найдавніші народи та державні об'єднання на терені України.
2. Грецькі міста-колонії Північного Причорномор'я.
3. Держава готів у Північному Причорномор'ї.
4. Східні слов'яни та їхні союзи.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
8. <http://litopys.org.ua/>
9. <http://history.org.ua/uk>
10. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 2. Україна-Русь у часи становлення та розквіту централізованої князівської влади (кін. IX – перша пол. XI ст.). (2 год.)

1. Передумови виникнення Київської Русі.
2. Виникнення держави Рюриковичів.
3. Правління князя Олега (882-912).
4. Правління князя Ігоря (912-945).
5. Правління княгині Ольги (945-964).
6. Князювання Святослава (964-972).
7. Боротьба за владу між синами Святослава. Князювання Ярополка (972-978).
8. Розквіт Київської Русі.
9. Правління Володимира Великого ((978)980-1015).
10. Князювання Ярослава Мудрого (1019-1054).

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.

7. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
8. <http://litopys.org.ua/>
9. <http://history.org.ua/uk>
10. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 3. Доба політичної роздробленості України-Русі. (2 год.)

1. Причини, суть та наслідки удільної роздробленості Київської Русі
2. Князівські міжусобиці.
3. Зростання ролі і значення удільних князівств. Їхнє господарське, політичне і культурне життя.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
8. <http://litopys.org.ua/>
9. <http://history.org.ua/uk>
10. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 4. Галицько-Волинське князівство як центр суспільно-політичного та економічного життя. (2 год.)

1. Передумови виникнення Галицько-Волинського князівства.
2. Данило Галицький та розквіт Галицького-Волинського князівства.
3. Особливості розвитку Галицького-Волинського князівства за наступників Данила Галицького: Лев Данилович, Юрій I, Лев II та Андрій, Володимир Львович, Юрій II Болеслав.
4. Війна за «галицько-волинський спадок» та її наслідки.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Галицько-Волинська держава - правонаступниця Київської Русі // Андрухів І. Історія України та рідного краю / І. Андрухів. - Івано-Франківськ, 2002.
3. Галицько-Волинська держава XII-XIV ст. : зб. наук. праць. У 2-х кн. Кн.1 / упоряд. О. Кучерук. - Л. : Світ, 2002.
4. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
5. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
6. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
7. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
8. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.

9. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
10. <http://litopys.org.ua/>
11. <http://history.org.ua/uk>
12. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 5. Українські землі в складі Великого князівства Литовського (XIV-XVI ст.). (2 год.)

1. Утворення Литовської держави і розширення її територіальних володінь.
2. Україна – об’єкт територіальних суперечок Литви, Польщі, Московського князівства.
3. Поступове зближення Литви з Польщею і наслідки цього процесу для України.
4. Соціально-економічне і політичне становище українських земель.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
8. <http://litopys.org.ua/>
9. <http://history.org.ua/uk>
10. <http://www.cossackdom.com/indexu.html>
11. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 6. Українські землі в складі королівства Польського та Речі Посполитої. (2 год.)

1. Політичне становище українських земель у складі Польської держави.
2. Соціально-економічне становище українських земель.
3. Духовне і культурне життя.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / Пер. з фр. Ю. Назаренко. – К.: Томіріс, 1993. 224 с.

8. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
9. <http://litopys.org.ua/>
10. <http://history.org.ua/uk>
11. <http://www.cossackdom.com/indexu.html>

Тема 7. Національно-визвольна боротьба українського народу під проводом Б.Хмельницького (1648-1657 рр.). (2 год.)

1. Передумови, початок і тріумф визвольних змагань.
2. Від Берестечка до Переяслава.
3. Українсько-польські відносини і союз Б.Хмельницького з Москвою.
4. Україна на завершальному етапі Хмельниччини.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.
3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / Пер. з фр. Ю. Назаренко. – К.: Томіріс, 1993. 224 с.
8. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
9. <http://litopys.org.ua/>
10. <http://history.org.ua/uk>
11. <http://www.cossackdom.com/indexu.html>
12. <https://archives.gov.ua/ua/>

Тема 8. Період “Руїни” та доба І. Мазепи. (2 год.)

1. Гетьманування І. Виговського.
2. Гетьманування Ю. Хмельницького (1659-1663).
3. Правобережжя в добу Руїни.
4. Лівобережжя в добу Руїни.
5. Коломацькі статті і обмеження політичної автономії України.
6. І.Мазепа як людина і політичний діяч.
7. Другий Кримський похід 1689 р. і його наслідки.
8. Соціальна політика І.Мазепи і зміцнення влади козацької старшини.
9. Україна на початковому етапі Північної війни.
10. Мазепа і Правобережна Україна. Конфлікт з С. Палієм.
11. Налагодження таємної дипломатії.
12. Похід Карла XII на Україну і відкритий перехід Мазепи на його сторону.

Література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу “Холодний Яр”. – К.: Наш Формат, 2015. 464 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. – К.: Портал, 2022. 432 с.

3. Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1991-1998.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. 574 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2018. 512 с.
6. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. Шевчук. – К.: Либідь, 1993. 720 с.
7. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі / Пер. з фр. Ю. Назаренко. – К.: Томіріс, 1993. 224 с.
8. Palii O. A history of Ukraine. A short course. – К., 2021. 464 p.
9. <http://litopys.org.ua/>
10. <http://history.org.ua/uk>
11. <http://www.cossackdom.com/indexu.html>
12. <https://archives.gov.ua/ua/>

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методологічні принципи вивчення історії України: політична історія, філософія історії, історіософія. Класична та неklasична парадигми історичного процесу.	3
2	Тема 2. Племена трипільської культури. Особливості їхньої суспільно-політичної організації.	2
3	Тема 3. Перші згадки про Київ: міфи і реальність.	3
4	Тема 4. Наслідки татаро-монгольського нашествия на Київську Русь і дискусія науковців та політиків з цього приводу.	3
5	Тема 5. Галицьке боярство як важливий чинник суспільно-політичного життя Галицького-Волинського князівства.	3
6	Тема 6. Політичний статус українських земель у складі Литовської держави.	3
7	Тема 7. Козацтво – провідна суспільно-політична сила в Україні: особливості зародження та становлення.	2
8	Тема 8. Козацька держава Б.Хмельницького: особливості внутрішньої та зовнішньої політики.	3
9	Тема 9. «Великий вигнанець» П.Орлик (1710-1742). Бендерська конституція, її основні положення та значення.	3
10	Тема 10. Запорізька Січ у завершальний період її існування.	3
11	Тема 11. Розвиток української науки і культури. Політика російської та австрійської влади щодо української освіти і культури.	2
12	Тема 12. Наука і культура України початку ХХ ст.	2
13	Тема 13. Західноукраїнські землі в 1918-1920 рр.	2
14	Тема 14. Українська політична еміграція та діаспора в період між світовими війнами.	2
15	Тема 15. Окупаційна політика Німеччини та її союзників в Україні.	2
16	Тема 16. Українська культура та наука 40-90-х рр. ХХ ст.	4
Разом		42

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, якості виконання домашніх завдань, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни „Історія України” оцінюється за п’ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та контрольний замір знань. Одержаний результат множимо на коефіцієнт 10. За семестр студент набирає до 50 балів.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Есе (письмова робота, оформлена відповідно до вимог).

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за контрольний замір знань є підставою допуску до підсумкової форми контролю – іспиту.

Контрольний замір знань

Контрольний замір знань проводиться відповідно до графіка навчального процесу.

Оцінка виставляється з урахуванням результатів проведеного контрольного заходу. Використовується п’ятибальна шкала оцінювання.

Контрольні заходи з дисципліни „Історія України” проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи проводяться у вигляді письмової контрольної роботи. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми контролю: письмові завдання, усні колоквиуми та ін.

До контрольного заходу студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити самостійні завдання, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль

Позитивна оцінка поточної успішності за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни „Історія України” передбачена така форма звітності, як іспит. Протягом семестру студент може набрати до 50 балів. На іспиті – максимально 50 балів. Для допуску до екзамену студент повинен набрати за результатами поточного і модульного контролю не менше 26 балів.

Іспит є обов’язковою підсумковою формою контролю, яка дає змогу оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведена до рівня поточних форм контролю.

Іспит проводиться в усній формі.

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів. На іспиті студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума	Екзамен
Змістовий модуль 1						50	50
1	2	3	4	5	6		

1, 2 ... 6 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

10. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)

1. Суть та співвідношення понять історія, політична історія, філософія історії, історіософія.
2. Класична та неklasична парадигма історичного процесу.
3. Суть та особливості унітарно-стадіального та плюрально-циклічного підходу до розуміння історії.
4. Пам'ятки кам'яного віку і Трипільської культури на землях України. Особливості організації суспільно-політичного життя трипільців.
5. Найдавніші державні утворення на українських землях: Кіммерія.
6. Найдавніші державні утворення на українських землях: Скіфія.
7. Грецькі міста-колонії на території України.
8. Слов'янські племена на українських землях: особливості організації суспільно-політичного життя.
9. Утворення Київської держави. Норманська та антинорманська теорія походження Київської Русі.
10. Особливості суспільно-політичного життя Київської Русі періоду її виникнення та становлення.
11. Особливості суспільно-політичного життя Київської Русі періоду її піднесення та розквіту.
12. Особливості суспільно-політичного життя Київської Русі періоду політичної роздробленості.
13. Суспільно-політичні передумови та наслідки хрещення Київської Русі.
14. Галицько-Волинське князівство та його значення для української державності.
15. Особливості суспільно-політичного розвитку Галицько-Волинської держави періоду правління Данила Галицького.
16. Особливості приєднання та перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського (XIV-XVI ст.): суспільно-політичний аспект.
17. Польська експансія на українські землі (кінець XIV-середина XVI ст.) та її наслідки для України.
18. Люблінська та Берестейська унія: передумови укладення, зміст та наслідки для суспільно-політичного розвитку України.
19. Козацтво як визначальний чинник становлення української державності: особливості виникнення, характерні ознаки та наслідки для суспільно-політичного розвитку України.
20. Селянсько-козацькі повстання в Україні наприкінці XVI – першій половині XVII ст.
21. Визвольна війна під проводом Б. Хмельницького (причини початку, перебіг та наслідки): суспільно-політичний та геополітичний аспект.
22. Держава Б.Хмельницького. Особливості її внутрішньої й зовнішньої політики.
23. Переяславська Рада. Березневі статті 1654 року: їх зміст та наслідки.
24. Гетьманство І. Виговського.
25. Українські землі в добу «Руїни»: суспільно-політичний контекст.
26. Гетьманство Ю. Хмельницького.
27. «Сонце Руїни» - П.Дорошенко.
28. Гетьманство І. Мазепи та наслідки його переходу на бік Карла XII.
29. Гетьман П. Орлик та його Конституція.
30. Гетьманство І.Скоропадського та Малоросійська колегія.
31. Гетьманство Д.Апостола та період Правління гетьманського уряду.
32. Політика обмеження автономії України у першій половині та середині XVIIIст. Ліквідація гетьманства та знищення Запорізької Січі.
33. Суспільно-політичний розвиток Правобережної України в другій пол. XVII - XVIII ст.
34. Гайдамаччина і Коліївщина.
35. Три поділи Польщі та їхні наслідки для України.
36. Україна та російсько-французька війна 1812 року.
37. Діяльність масонських лож на українських землях. Декабристський рух.

38. Західноукраїнські землі під владою Австрійської імперії. Революція 1848 р. та її суспільно-політичні наслідки для українців Галичини.
39. «Руська трійця» та Кирило-Мефодіївське товариство.
40. Україна в другій половині XIX ст.
41. Реформи 60-70-х років XIX ст. у Російській імперії та їхні наслідки для України.
42. Суспільно-політичні течії та рухи в Наддніпрянській Україні у другій половині XIX століття.
43. Політичне життя Західної України у другій половині XIX століття.
44. Перші українські політичні партії (кін. XIX–поч. XX ст.): передумови виникнення, напрями діяльності, програмні засади.
45. Революція 1905-1907 рр. в Росії, її вплив на розвиток національно-визвольного руху в Україні. Столипінська аграрна реформа.
46. Українські землі в роки Першої світової війни. Українські січові стрільці.
47. Лютнева революція 1917 р. Утворення Центральної Ради, її соціальний і партійний склад, програма діяльності.
48. Жовтневі події 1917 року в Петрограді. Проголошення УНР.
49. Проголошення незалежності УНР. Брестський мир і Україна.
50. Формування радянської державності на українських землях у 1917 – 1920 рр.
51. Гетьманат П.Скоропадського: внутрішня і зовнішня політика.
52. Директорія УНР: внутрішня і зовнішня політика.
53. Виникнення ЗУНР та взаємозв'язки з УНР.
54. Утвердження тоталітаризму в СРСР. Масові репресії 1930-х рр. в Україні.
55. Сталінська політика колективізації та її наслідки. Голод 1932-1933 рр. в Україні.
56. Суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель у 20-30-х рр. XXст.: політичні організації, їх ідеологія та діяльність.
57. Карпатська Україна: суспільно-політичне значення.
58. Пакт Ріббентропа-Молотова та його значення для України.
59. Напад Німеччини на СРСР. Бойові дії на території України у 1941 – 1942 рр. Причини невдач Червоної армії.
60. Окупаційний режим в Україні. Рух Опору.
61. ОУН і УПА в роки війни.
62. Визволення території України від німецьких загарбників. Підсумки війни для України.
63. Україна в умовах повоєнного сталінського режиму і хрущовської «відлиги» (серед.40-х- кін. 50-х рр.).
64. Україна в період остаточної кризи радянської політичної системи (60-90-ті рр.).